

Олена Скуловатова

Олена Скуловатова

Збірка оповідань

Зміст

Зустріч у метро
Мереживні стрінги
Провина
Снайперка Ляля
Медвинська ночівля
Сіра книжечка
Жінка-спалах
Під сонцем Єгипту
Хустський замок
Дитина з майбутнього
Зустріч у Нью-Йорку
Дім Рози
Шкільна подруга

Зустріч у метро

Оповідання перемогло у Всеукраїнському літературному конкурсі малих прозових форм імені Василя Стефаника (2021). Оповідання увійшло в фінал Міжнародної літературної премії короткої прози ім. Василя Портяка (2022).
Скуловатова О. Зустріч у метро / Скуловатова О. // Імпресія 2021. Альманах малої прози. - Івано-Франківськ: Місто НВ, с. 24-25.

Розглядати людей у метро неприйнятно, тому Тома опустила очі. Хоча їй кортіло ще раз поглянути на чоловіка, який притулився в кутку. Любила той куток, бо двері відчинялися лише на станції «Дніпро», і можна стояти, безпечно спершись спиною.

Цього разу їй поступилися місцем. Живіт, схожий на круглобокий весільний коровай, уже помітно випирає з-під тонкої блузи. Короваю в Томиному житті не сталося. Навіть прізвища батька дитини не знала. Це був свідомий вибір, принаймні, хотіла так думати. Коли стрічку Фейсбуку заповнили привітання з сорокаріччям, і між них жодного побажання зустріти кохання —

зрозуміла, прийшов час вибору: чи вона самотня, чи терміново народжує дитину.

Пошук кандидата зайняв майже рік. Ходила на побачення, про які домовлялася через сайти знайомств. Проте більшість претендентів не подобалися. Вдивлялася в зморені обличчя й намагалася уявити дитину з такими очима, носом, губами. З часом вибір перетворилося на манію. Кожного зустрічного чоловіка оцінювала, як потенційного батька дитини. Разом із тим, повільно втрачала надію. У довгоочікуваній відпустці стався курортний роман. Гуляли пляжем, вбираючи жовтаве світло місяця, а потім він поїхав, залишивши недійсний номер телефону.

У вагоні панувала задуха. Дитина крутилася, штурхалася, а Тому бентежив чоловік у кутку. Вона повільно сковзнула поглядом по болотяно-зеленій підлозі, глянула на салатні кросівки та

зупинилася на заporошеному солдатському чоботі. Ніби оточений конвоїрами, він стояв між двома милицями, які закінчувалися гумовими набалдашниками. Тома уявила кінські копита. У дитинстві вона обожнювала коней.

Погляд несміливо поповз вище, туди, де одна нога закінчувалася підібганою штаниною. Серце боляче стиснулося, але спинитися вже не могла. Рухалася ввєрх, оглядаючи вицвілий камуфляж, помічаючи найдрібніші зморшки й витіпані нитки. Ліва рука незнайомця лежала на поручні, права трималася за милицю. Він був, немов, сучасний Ісус, розіп'ятий між двох опор, агнець на жертвовнику війни.

Тома помітила шрам, який білів крізь щетину підборіддя, і згадала літній теплий день у селі, себе — дівчинку в коротенькій спідничці й сусідського хлопчика, який гарцював на сірому жеребці. Він робив це зумисно так, щоб вона

бачила. Раптом кінь, сполоханий різким звуком трактора, підкинув круп, і хлопчик злетів на землю, вдарившись об уламок цегли. Підборіддя зашили в міській лікарні, але шрам залишився. Коли бабуся померла, Тома перестала їздити в село, і подальша доля друга дитинства пройшла повз неї.

Нарешті вона наважилася заглянути в його очі, але погляди не зустрілися, чоловік вдивлявся у власну порожнечу.

«Станція метро Дарниця», — об'явив механічний голос. Тома схопилася й вибігла з вагона.

Він провів її поглядом, радіючи, що не впізнала. Стільки років мріяв зустрітися, але не таким хотів постати перед коханням свого дитинства.

Вона ще багато разів повертатиметься до тієї випадкової зустрічі, щоб спитати себе, чи часом

Олена Скуловатова

не прогавила свій шанс, але ж розглядати людей у метро не прийнято.

Мереживні стрінги

— Щоб тобі, — Ганна здригнулася, відчувши, як будинок на мить ніби підскочив та знову став на місце. Від розкотистого звуку вибуху заклало вуха. Потягнулася за бокалом, обхопила пальцями тонку ніжку. Погляд зосередився на відрослій кутикулі: «Якби ж то знала, що таке почнеться, то дотиснула б манікюрницю та змусила зробити мені шилак, а тепер вже й не відомо, чи доживу до нормальних нігтів, — видихнула: — оце ніби й не бухгалтерка.

Наступний вибух пролунав трохи далі, на що дім відізвався зляканим дзвоном шибок. Ганна голосно відсьорбнула з бокала.

— Яка банальщина — кинута жінка заливається шампанським у підвалі, — усміхнулася, уявила себе героїнею роману. Таке давно забуте приємне відчуття нігілізму з легким

шаром богемності, — друга пляшка шампанського викликала легке крутіння в голові, надавала фльору напруженій ситуації.

Відтепер вона може собі це дозволити. Взагалі, може, що завгодно. Перші російські ракети ствердили її священне право. Ще місяць тому Ганна, разом з Сергієм, коханим, єдиним, ненаглядним будувала дім, вкладала кожную копійку, затискала свої потреби, вкладалася в жадане майбутнє. Ще тиждень тому, вона переживала, що чоловік пішов до іншої, ще день тому металася: то відкривала вікно другого поверху, щоб відчутти, що там, за підвіконням є вибір не страждати, то бралася з методичною наполегливістю вичищати його світлини з терабайтів спільної хмарної пам'яті.

Тепер її світ звузився до підвалу — єдиного приміщення нового будинку, яке не встигли відремонтувати. Нашвидкуруч потиньковані

стіни, цементна підлога та маленьке віконечко, скрізь яке видно ледь торкнуте серпанком небо. І вона, закутана в банний халат Сергія — перше, що потрапило під руку, коли прокинулася від гуркоту вибухів. Реальність набула небувалої гостроти. Вона бачила кожну лінію, вкритої сірим цементним тинькуванням стіни. Вони утворювали химерні візерунки, нагадуючи фрески в старій церкві.

В дитинстві мама щоліта відвозила Ганну до родичів в село. Вона вважала, що це корисно для здоров'я, й дівчинка справді почувалася там якнайкраще. Її збуджувало свіже, просякнуте запахом молока та теплого гною повітря туманних ранків, коли боса гнала корів на луг. Веселило перегукування півнів — вічне змагання, хто дзвінкіший. П'янила душу свобода робити все, що заманеться. Якось, сповнившись впевненості у безкарності власних втеч, Ганна

пробралась крізь густі зарослі кропиви та чортополоху й відшукала відчинені бічні двері старої напівзруйнованої церкви.

Там було прохолодно, пронизливо тихо та потойбічно. Ганна стояла, закинувши голову та здивовано розглядала напівстерті, вигорілі фрески, з яких до неї усміхався Бог. Вона мало знала про релігію. Її мама не вирізнялася набожністю й не вважала за потрібне говорити про віру з донькою, але у той момент Ганна самотужки підійшла до значно глибшого за формальні ознаки розуміння божественного. Ледве помітна, несмілива усмішка на вустах розіп'ятого Ісуса примусила пережити сакральний момент одкровення, осяяння глибини всеприйняття та всепрощення.

І от тепер, опинившись на підлозі підвалу, вона чітко бачила, як на сірій стіні тіні вимальовують образ, який так глибоко зачепив її

в дитинстві. До закинutoї церкви вона більше не поверталася, боялася зламати, сполохати те тепло, що тремтливим вогником проникло в її серце. Галинка виявилась мудрою дитиною, значно мудрішою, ніж доросла жінка Ганна.

Ревіння бомбардувальників увірвалося у спогади. Вдих-видих. Ганна відчула, що у підвалі забагато кисню. Здивувалася й відразу почала задихатися. Серце розігналося й щосили закалатало, вдарило пульсом у скроні. Долаючи тремор в руках, Ганна обережно поставила бокал на підлогу. Вибухнуло зовсім поряд, так сильно, що задзвенів посуд у кухні. Замоталася в халат, накрила голову.

Мозок пронизала думка: «Якщо мене живцем поховає в цьому будинку, ті, хто розбиратимуть завали, побачать, що я в старій білизні», — відчула, як кров приплинула до вух і вони запалали. «Що за дурниці, треба

абстрагуватися...» — але образ на стіні зник, натомість підступна думка штопором вкручувалась в мозок. Не важливо, чи вона загине, чи кохав її Сергій, стара запрана білизна, яку придбала ще за часів перших побачень з чоловіком, зайняла думки та пекла тіло.

— Боже, тільки не в цих... — авіабомба засвистіла й з гучним грюкотом розірвалася на подвір'ї. Стіни будинку не витримали та обвалилися, — обірвавши її вигук на півслові.

— Я захоплююсь вашою спрагою до життя, — молоденька репортерка тараторила впевненою англійською, час від часу відкидаючи за спину важку русу косу та намагаючись зазирнути в очі жінки на лікарняному ліжку.

Вуст Ганни торкнулася легка усмішка, дозволити собі щось більше вона не могла. Боліли розтриті кістки, постійно гула голова, трубки та прилади, до яких під'єднали її скалічене тіло, день і ніч контролювали стан.

— Пишу про вас статтю для Американського видання. Героїня, яка пролежала під завалами п'ять днів та вижила, достойна перших шпальт. Я в лікарню вже третій місяць ходжу, лише сьогодні мене допустили, — радісно щебетала репортерка. — Вам пощастило з клінікою, це найкраща в цих землях, а може й у всій Європі.

Ганна затримала в собі відчуття від слова «пощастило», ніби пробуючи його на смак, і ще раз усміхнулася. Репортерка помітила:

— Ви можете розповісти як все було, ваша історія, я впевнена, надихне мільйони.

— Що ж... — важко видихнула: — Я не могла померти в старих трусах.

Наступну хвилину Ганна із задоволенням спостерігала за милим личком репортерки, яке набувало форми дині сорту Амал.

— Коли мене нарешті розмотають, — кинула погляд на гіпси, — то перше, що зроблю — куплю найдорожчі мереживні стрінги...

— А друге? — обличчя репортерки засвітилося надією почути те важливе, заради чого вона стільки часу домагалася цього побачення.

— А друге, — замислилась: — куплю жовту соковиту диню і їстиму сама, злизуючи липкий сік з пальців. Про третє Ганна промовчала. Це було лише її, особисте. Вона знала — щойно стане на ноги, поїде до села й навідається в стару церкву, щоб ще раз віднайти усмішку розіп'ятого Бога.

2022 рік

Провина

Скуловатова О. Провина / О. Скуловатова // Набуток. Збірник - Букбанда, 2022, - ел. видання.

Доступ: <http://surl.li/chkts>

Скуловатова О. Провина // Дюскотс, К: ПП "Р.К. МАЙСТЕР-ПРИНТ", 2023, с. 9 - 11.

Витончені довгі пальці надто часто й надто нервово збивають попіл. Виє сирена, проймаючи до кісток невідворотністю, але він сидить незворушно, ніби то все відбувається в телевізорі. Відвідувачі кав'ярні поспішають в укриття, офіціант нервово зиркає, смикає плечем.

— Ви йдіть, ховайтеся, — каже незнайомець, відсърбуючи каву. — Я, з вашого дозволу, посиджу тут.

Я зчитую на обличчі офіціанта нерішучість. Зрештою він махає рукою і поспішає до підвальчика. Там ще з перших днів війни облаштовано бомбосховище. Тому й кав'ярню не зачинили, навпаки вона процвітає, бо ж зручно, коли схрон поруч.

Я сідаю напроти незнайомця, натягую найзагадковішу усмішку. Мені подобається його схудле обличчя та густа кількаденна щетина, але найбільше зачаровують руки. Засукані рукави, оголили зап'ястя з лабіринтом виразних фіолетових вен. Це руки вмілого коханця, музиканта-віртуоза, або кишенькового злодія. Сирена, нарешті, змовкає і кав'ярню наповнює незвична губчата тиша.

Він підкурює та дивиться впритул, від чого стає незатишно, ніби наперед читає мої думки. Грайливий настрій зникає:

— Мабуть, я все ж піду, — повільно підводжуся.

— Куриш? — простягає відкриту пачку Ротманса, — полегшено приземляюся на стілець, з надією, що не все втрачено. — Я, взагалі то, покинув ще студентом, — повідомляє, розчавлюючи недопалок у попільничці.

— Тут раніше забороняли палити, але зараз всім пофіг. Багато що стало пофіг.

Незнайомець не підхоплює моєї думки, хоча, зазвичай, цю тему люди здатні качати годинами. Його інакшість інтригує.

— Навіщо ти підсіла? — знову цей погляд, який препарує думки.

— Бо почуваюся самотньою. Чоловік завіз мене сюди разом зі свекрухою та кинув, а сам на фронт подався. У неї онко, тож має хтось глядіти. Але це не справедливо, ця жінка з'їдає мій мозок... Ти зараз почнеш казати, що я не права, що треба допомагати...

— Та нормально, коли щось бісить. Не нормально намагатися вдавати того, ким ти не є.

— А ти кого вдаєш? — я набралася нахабства зазирнути йому в очі.

— Хочеш знати? — примружився, — ходімо.

Ми йшли пустим містом і рахували гулкі кроки, які відбивали такт старою бруківкою. Рахувати — чудовий спосіб витіснити зайві думки. А потім був секс. Я не помилилася, його руки знали, що робити, і не тільки руки. Усе тіло, спрагле та упевнене, розгойдувало мій світ, звільняло від усього, що гнітило останні місяці.

Коли він по звірячому заричав, кілька разів конвульсивно здригнувся та відкотився на бік, я гучно вдихнула та озирнулася. Маленька кімната дешевого готелю не сприяла романтичним почуттям. За стіною чувся істеричний жіночий голос, а нюх подразнював настирний запах тушкованої капусти.

— То кого ти вдаєш? Я так і не одержала відповіді.

— Себе минулого. Успішного чоловіка під тридцять, який розуміє життя і впевнено почуввається у світі.

— Хм, тобі гарно вдається вдавати. То що тепер не так? Війна?

— Провина. Мені тепер жити з нестерпною провиною.

Я сіла по турецьки склавши ноги та обійняла велику пухку подушку, прикривши нею своє оголене тіло.

У нас усіх провина того, хто вижив. Чув про такий синдром? — подумала, що мимоволі почала вдавати психолога, але не могла зупинитися. — Я от чоловіка зрадила, тепер теж мушу мучитись провиною.

Поглянув скептично, і я відчула, що він не вірить моїй історії. Потягнувся за цигарками, які лежали на тумбочці. Запалив, — у мене все гірше. Я кинув своїх пацієнтів.

— Я знала, що ти хірург. У тебе руки, — спробувала пояснити, але він не чув, заглибився у

власні думки і відразу посірів, ніби вкрився порохом.

— Коли почалося війна, я продовжив працювати в клініці. Щодня привозили поранених. Роботи стало стільки, що ми не їздили додому, спали по черзі в ординаторській. Потім зламалося опалення, зробилося нестерпно холодно. Ми одягали під харати куртки й лижні штани. Обстрілювали лікарню постійно, тож звикли та не зважали. Якось вибухом вибило вікна в операційній. Їх затулили плівкою. Але ж надворі мороз, а в нас голі скалічені люди. Вмикали дуйки, поки електрика не зникла.

Його спогад про холод здавався таким реальним, що моя шкіра вкрилася сиротами. Але поворухнутися здавалося не тактовним, менш за все хотілося перервати його монолог.

— Для обігріву операційної використовували генератор. У котельні зберігався запас палива, і

кілька разів військові бензин підвозили, поки мали таку змогу. Продукти теж закінчувалися. Хворим урізали пайку до жмені каші та чаю без цукру. Персонал голодував, ходили злі, їли що прийдеться. Нашого зав відділенням вбило уламком на подвір'ї, коли ніс кип'яток в сусідній корпус. Жив на роботі, там і поховали, прямо на клумбі.

Незнайомець говорив спокійно, ніби перерахував якісь буденні події, а перед моїми очима поставали страшні картини пережитого цим чоловіком. Я бачила велике, немов желейне, тіло завідувача, що лежало розкинувши руки. Вкритий темним густим волоссям живіт, немов земна куля тяжів до небес, а навколо сивої голови розтікався кривавий німб.

— Їх привозили дуже багато, скалічених, в основному цивільні. Я не хірург, анестезіолог, ти не вгадала. Знаєш, що найстрашніше? — його

репліка не потребувала відповіді, всередині мене все стиснулося від передчуття, що після почутого я більше не зможу спокійно жити, що всі вигадані мною історії збліднуть і стануть тінями. — Найстрашніше, коли привозять дитину, і все, що ти можеш для неї зробити — це знеболити, щоб менше страждала, поки помирає.

Він помітив, що я похапцем витерла очі, і скривив тонкі губи в вимушеній гіркій усмішці:

— Їх привезли разом. Дівчинка та хлопчик. В обох відірвані ноги, велика крововтрата. Поклали поряд, щоб не так холодно, я ввів анестезію та накрив пледом. Кожні десять хвилин підходив перевірити пульс та переконатися, що не прокинуться до того, як помруть.

Я уявляла худі дитячі тіла під брудним закривавленим пледом, бліді знекровлені обличчя та безмежний біль, який став останнім їхнім спогадом.

— Коли закінчилися медикаменти, ми з хлопцями-санітарами пішли до єдиної вцілілої аптеки на території лікарні. Як злодії зламали двері, але того, що принесли, не вистачало. На перевязки використовували старі простині. Поранених везли та везли. Ми не думали про евакуацію, майже не мали зв'язку. Хто молодший, залазили на дерево й там ловили ті жадані «палички». Коли відновився зв'язок, ми дізналися, що є маршрути евакуації. І з того моменту всі тільки про це й говорили. Ті, хто не витримував, поїхали в перших, але потрапили під обстріл і повернулися, добре, що живі залишилися.

— І як ти наважився їхати, вас же постійно бомбили? — я не стрималась.

— Залишатися — означало, або загинути під руїнами лікарні, або потрапити в акупацію, не знаю, що гірше. Мене б рашисти відразу

ідентифікували, як ворога, варто подивитися мій мобільний. Мусили їхати. Нас щось берегло, бо попри труднощі, близькість лінії вогню та небезпеку прорвалися, й ось я тут.

— Виїхав весь персонал лікарні?

— Так, вісім автівок. Але ми не могли забрати хворих із собою, — він затулив обличчя руками, й тієї ж миті мене оглушило, підкинуло і світло згасло.

Пробираючись крізь гуркіт у власній голові, я розплющила очі. Спершу все пливло, утворювало химерні візерунки, але поступово картинка набула чіткості. Над головою побачила конструкцію, схожу на турнік, до якої припнута моя нерухома, стягнута гіпсом нога та побілену

стелю зі світильником, який став кладовищем для мух

— Прийшла до тям, чудово!

Свіже обличчя з рожевими щічками осяяла радісна усмішка. Медсестра, оповита яскравим денним світлом, здавалася школяркою.

— Як я тут опинилася? — гуркіт у голові стихнув, і з'являлася розгубленість. Я згадувала зустріч у кав'ярні, кімнату в готелі, діалог із незнайомцем. Думка, що в момент вибуху я була роздягнена, примусила почервоніти.

— Ракета влучила в будинок. Вас та ще кількох постраждалих, які опинилися у кав'ярні цокольного поверху, привезли до нас. Ті, хто ховався в підвалі, вціліли, а ті, хто проігнорував попередження, — голос медсестри набув менторського тону, — тепер тут.

До мене починало поступово доходити. Я повільно скрутила голову на бік. Там лежало

накрите тіло. З під білого простирадла звисала рука, яку я відразу впізнала за тонкими чуттєвими пальцями, які мусили належати ідеальному коханцеві.

2023 рік

Снайперка Ляля

Скуловатова О. Снайперка Ляля / Скуловатова О. // #Рак_боятися_не_можна. Літературний альманах II, - Кам'янське: Дружко, 2023. - с. 22-29.

Крізь густу, немов вуаль вдови, темряву повільно сунув мікроавтобус. Ольга притримувала рукою припнуте до нош безвольне тіло, ніби боялася, що на черговій ямі воно злетить на підлогу.

— От, зараза, що б тобі, — вилаявся Степан, коли прудкий олень неочікувано вискочив на дорогу. Виснули гальма, і мікроавтобус знову рушив крізь ніч.

Їхав із вимкненим світлом. Ні габаритів, ні стопів, жодних вогнів, які можуть видати його присутність на цій дорозі. Раніше, щоб вивезти поранених, мушили чекати ранку. Росіяни, щойно помічали світло автомобіля, відразу відкривали вогонь на ураження. Тепер, дякувати волонтерам, мали спеціальну систему: невеликий монітор у

салоні та камеру нічного бачення на капоті. З такою іграшкою швидко не поїдеш, проте на дорозі так безпечніше.

Степанові хотілося курити, але, навіть, маленький вогник у салоні міг їх видати, тож тримався і гриз зубочистку, прокачуючи її між міцних грубих зубів.

— Олю, ця дівчина, вона хто?

— Снайперка.

— Нічого собі, — присвиснув, — крута.

Раніше жінки дітей виховували, а зараз...

— У Лялі немає дітей, — буркнула Ольга.

— Таке ім'я іграшкове, і снайперка, — Степанові хотілося говорити, бо це був єдиний спосіб зняти напругу.

Ольга вдивилася в обличчя пораненої.

— Вона жила спортом. Виїзди, змагання, перемоги... Команда замінила їй родину.

— Ти її подруга?

— Та ні, якщо чесно. Вона мене трохи, як то, бісила, одним словом. Надто завзята, надто самодостатня, надто, як це сказати, незвичайна. І ще відчайдушна та фанатична до запаморочення, коли б не той фанатизм, то зараз ми б не трусилися розбитою дорогою.

Ляля заворушилася на ношах і застогнала. Ольга торкнулася тонкого зап'ястка: «Такі жіночні руки, шкіра світла, ніби аж просвічує, а пальці, як у музикантки», — замислилась. Якби не знала, що Ляля чемпіонка України з біатлону, ніколи б не здогадалася. Невисокого зросту, худенька, з плоскими сідницями та дитячим виразом обличчя, вона здавалася беззахисною, але, лише, доти, допоки Ляля не брала до рук гвинтівку. Тоді її тіло миттєво перетворювалося у натягнуту тятиву, рухи ставали впевненими та швидкими. Щоразу спостерігаючи це перевтілення з легкого, немов небесного,

створіння у солдата, Ольга дивувалася. В її душі народжувалася заздрість, яку намагалася прогнати, проте, лише, заганяла в глиб несвідомого, у ті темні закутки душі, де ми всі ховаємо власні тіні. Думала, споглядаючи свої широкі долоні та жилаві руки, що теж хотіла б бути такою німфою, повітряним створінням, яке несе смерть тим, кого ненавиділа люто та завзято.

— То що з нею сталося? — розмова відволікала Степана від думок про паління. Він би з задоволенням опинився на офісній курилці з колегами, наповнив свій вейп новою сумішшю, замовленою з Амазону, вів би довгу неспішну бесіду про сорти тютюну та домішки та випускав пухкі хмаринки. Але мусив пробиратися розбитою, простріляною дорогою під Харковом і міряти, хоча б про недопалок, одну затяжку тютюну, який колись вирощував його дід за сараєм.

— Василь тестував новий дрон і відзняв, що рашики отаборилися на тому березі річки. Там досить велика відстань, тож вони почувалися в безпеці, навіть шмаття по куцах розвішали. Побачивши це відео, Ляля пішла «на полювання». Це ми вже потім здогадалися, куди вона поділася, але тоді, навіть, не зважили на її зникнення. Вона сама була, тож, що точно відбулося, невідомо. Весь вечір тривав артобстріл, усі ховалися, хто де. Але в якийсь момент Василь сполошився. Він давно за Лялею упадав, і розхвилювався перший. Почали шукати, ніде немає. Зброя теж пропала. Лялю знайшли на березі, поряд купи каміння. Обойма гвинтівки була пуста, скільки вона поклала русаків не відомо, але вона завжди влучала в ціль.

— Так, а з нею то що сталося?

— Дідько його знає, поранення. Одна куля влучила у стегно, друга прошила плече, третя на

виліт по боку пройшлася, а ще, певно, вона впала й побилася об каміння, бо вся скроня зчесана, ну і вже годину до свідомості не приходять. Там довкола все обстріляно, мабуть, з кулемета палили. Чого вона висунулася, от питання. Виманили якось, напевно.

— Що ж, це війна, але дівчина виживе?

— Хто зна, поранення важкі, крововтрата велика, ще й черепно-мозкова, певно... Хлопці принесли її на базу, с'як-так перев'язали й оце тебе видзвонили.

— Добре, що ми з Кабанчиком були вільні, — Кабанчиком Степан ніжно називав свій, переобладнаний у реаніmobіль, мікроавтобус. Його перефарбували, викинули задні сидіння, крім одного, на якому сиділа Ольга, та організували місце для транспортування поранених.

Помовчали. Степан думав про те, як змінилося життя його та мільйонів співгромадян після двадцять четвертого лютого, як він із хіпстера, найбільшою проблемою, якого було, у якому барбершопі погодитися, перетворився у водія реаніомобіля. Провів рукою по зарослому обличчю, погладив неохайну відрослу бороду.

Ляля почала метатися на ношах та стогнати. Ольга нахилилася, помацала пульс, обтерла спітніле чоло серветкою, торкнулася гарячого лоба.

— Що з нею?

— Не знаю, нас у медучилищі до такого не готували. Я думала все життя ставитиму уколи, а краще сидітиму біля лікаря в коротенькому халатику та робитиму красиві записи в картки. У мене почерк каліграфічний, у школі плакати підписувала, думала, як усі дивуватимуться, що в картці охайні літерки, а не, як завжди. Але

перев'язувати поранених, пакувати в пакети відірвані кінцівки та закривати очі тим, хто пішов, це інше. Я за ці місяці посивіла, ніби відразу з двадцятки в сороковник стрибнула.

— Ми всі кудись стрибнули й летимо.

Минуло кілька місяців.

Степан зайшов до сільської лавки, купив скляну пляшку пепсі-коли, криво посміхнувся, прочитавши на етикетці польські написи, що свідчили про гуманітарне призначення солодкого напою, та вийшов надвір. Там сів на пластиковий стілець, який підступно рипнув під вагою його тіла та поставив на затертий столик посилку.

Велика кількість штемпелів на коробці свідчила, що Міст-експрес віз її з Німеччини, як мінімум через Індію, а, може, й через Австралію.

Всередині лежало кілька товстих плиток чорного шоколаду та тюбики з тютюновою рідиною для електронних цигарок. Степан здивовано витягав вміст посилки, з виглядом знавця розглядав та відкладав у бік. На дні коробки лежав лист. Він розгорнув складений вчетверо аркуш і почав читати, забувши про пепсі-колу, яка відпускала газові бульбашки у тепле Харківське повітря.

«Вітаю вас, мій таємний друже, — починався списаний дрібним почерком аркуш, — така дивна річ життя, що в момент, коли вже не чекаєш нічого хорошого, з'являється людина, яку тобі посилає небо.»

— Це точно мені? — Степан почував потилицю і продовжив читати:

«Вас, певно, здивував мій лист, але ним я хочу висловити свою вдячність. Я б могла подзвонити, чи надіслати повідомлення, але це було б не те. Найкраще, звісно, робити це особисто, але я зараз

у Німеччині й мушу тут перебувати, поки триває лікування. Даруйте мені, цей пафосний стиль, я переписувала це послання разів із десять, але щоразу виходило надто коряво, розмито, втрачалося те головне, що хотілося сказати. ніколи не думала, що так складно коротко та чітко висловити свої думки, передати іншому те, що вважаєш важливим...»

Степан почав здогадуватися. Відсьорбнув солодкого напою, уперше за довгий час запалив вейп, а не звичайну цигарку. Напруження останніх тижнів на фронті не дозволяло витратити дорогоцінний час. Проте цього разу був особливий випадок. Перед очима флешбеком виникло худеньке зморене обличчя пораненої дівчини, яку він транспортував до шпиталю.

Поки добиралися, у неї почалося марення, вона стогнала, смикалася та постійно повторювала: «Р-рак, р-рак, р-рак...». Часу на те,

щоб розбиратися в тих мареннях не було. Разом з Ольгою вони віднесли дівчину до чергового хірурга, переконалися, що їй нададуть допомогу та поїхали. Але слово, яке вона так нав'язливо повторювала, засіло в його голові. Це була загадка, а загадки збуджували мозок, який нудьгував за інтелектуальними задачами, там, де єдиною метою стало вижити.

Тож Степан думав, перевірів чи це не якась снайперська аббревіатура, чи не прихований сигнал, але нічого цікавого так і не накопав. І тоді прийшла проста думка, а що коли це той самий «рак», страшна хвороба, яка забирає щороку мільйони життів. Але чому дівчина-снайперка, поранена та напівжива це повторювала?

Виїжджаючи та повертаючись із лінії фронту, Степан стримував потяг до паління й займав голову думками, аж поки вони його не виснажили. Тож вирішив усе з'ясувати. Коли

привіз пораненого, зовсім молодого бійця, знайшов переговорив із черговим лікарем.

Вони були знайомі у минулому житті, Олесь, так звали лікаря, мав успішну психотерапевтичну практику та сміливо дивився в майбутнє. Війна його застала в туристичній подорожі на Мальту. Він повернувся, повісив на дверях свого модного кабінету табличку: «Пішов на фронт, побачимось після перемоги» та прибув до військкомату. Там подивилися на його медичний диплом і відправили до польового шпиталю.

Розмова відбулася на курилці:

— Хотів тебе спитати про дівчину, звати Ляля, худенька така, до вас поступила з кульовими... — Степан затагнувся та вдивися у посіріле обличчя приятеля.

— Є така, потроху одужує, хлопці з неї все зайве дістали, буде жити.

— Чи все?

— Що маєш на увазі...

Степан розповів, про слово, яке його непокоїло. Олесь обіцяв із нею поговорити, на тому й розійшлися.

Степан на мить відволікся на рудого кота, який терся об ноги та муркотів, як старий холодильник «Донбас», що стояв у його бабці на кухні. Почухав гостроверхе вухо і продовжив читати: «Ваш друг Олесь прийшов до мене в палату, і, мабуть, вплинула близькість смерті, бо вперше в житті я говорила відверто, переповідаючи свою історію. Вона досить звичайна. Вчилася, працювала, сподівалася, жила спортом, який став сенсом, поки якось під час планового медогляду, лікарка не помітила вузли в моїй щитоподібній залозі. Я тоді ще подумала, що то якась помилка, я ж ніколи не жалілася на здоров'я та й почувалася чудово.

Але з того часу в мені поселилася тривога, пропав апетит, усе стало сірим. Наважившись я пішла до ендокринолога, рідше щоб заспокоїтися, ніж за діагнозом. Він вислухав, зробив УЗД та відправив на обстеження. За два тижні я почула вирок — рак щитоподібної залози. Не могла повірити, мозок відмовлявся сприймати цю інформацію, кричав, що це помилка, але знала, що правда. Потім були різні консультації, біопсія й підтвердження, що пухлина злоякісна. Вартість операції дуже висока. Я продала автівку, зняла з рахунку гроші, які відкладала на відпочинок, продала золоті прикраси, які залишилися від бабусі, але однак не набрала потрібної суми. Якось побачила у Фейсбуку світлину. Там був хлопчик, зовсім маленькій. У мене й зараз перед очима стоїть його фото: худесеньке тіло, поголена голівка і глибокі небесні очі. Він стискав у руках ведмедика, і в тому було стільки дитячої

беззахисності, стільки прохання, що я не витримала. Знайшла його маму й особисто передала їй усе, що назбирала. Вона так плакала, що ледве стрималася, щоб і собі не залитися сльозами. Ми обійнялися на прощання, і я пішла з думкою, що подарувала своє життя цій дитині. І коли мене не стане, залишиться хтось, у кому є моя духовна частинка.

Після того я поїхала на могилу бабусі, яка мене виростила. Мама покинула нас із братом дітьми та зникла, тата ми не знали. Сиділа на хиткій дерев'яній лаві, дивилася на засипану снігом плиту й думала, що скоро так само лежатиму в землі німа та тиха. У мене немає родини, чи близьких друзів, які б горювали, я жила сама й помру так само. Це було нестерпно боляче і водночас давало свободу. Залишалось мало часу, і хотілося провести його якимось по-особливому, так, щоб не шкодувати. Вигадувала

різні плани, але все здавалося дріб'язковим та нецікавим.

І раптом прийшла війна. Тоді я вирішила, що коли вже мені судилося померти молодою, то зроблю це красиво та з користю, і вступила до лав ЗСУ.

Життя на межі має переваги, бо ти не думаєш про завтра, надто воно примарне, живеш одним днем. Я навчилася насолоджуватися миттю спокою, радіти простим речам, як то чашка кави, чи шматок шоколадки, що загубився в кишені. Шукати розраду в дрібницях та ненавидіти. Здається, що вперше, я жила так повно, так по-справжньому...»

Степан замислився, спіймав себе на думці, що він відчуває щось схоже і здивувався, що незнайома йому дівчина змогла так чітко на просто окреслити те, про що він часом думав, але не міг сформувавати.

«Після розмови у лікарні Олесь більше не заходив, але за тиждень я вже їхала евакуаційним рейсом до Німеччини. Він домовився зі своїми знайомими, які не тільки мене прихистили, але й допомогли потрапити до клініки. Університетська клініка провінційного містечка Халле, одна з кращих у Європі. Уперше в житті я почувалася дівчинкою, принцесою. Мене розмістили в окремій палаті, з обладнанням, яке я бачила хіба що в кіно, обстежили та прооперували. Виявилось, що моя пухлина, хоча і злоякісна, але не агресивна. Не можу сказати, що було легко, часом я почувалася дуже зле, мене нудило, боліло все тіло, але зараз уже все позаду.

А вчора прийшов лист від врятованого хлопчика. Він намалював мене із синьо-жовтим обличчям та дуже довгими руками й обвів сердечком. Коли я дивлюся на це наївне

зображення, то не можу стримати сліз, думаю, що добро завжди повертається.

Така історія щасливого порятунку, коли життя подарувало новий шанс. І за нього я вдячна вам, мій випадковий янголе».

Степан дочитав, випустив хмаринку сивого диму, почухав за вухом рудого кота, замислився, чи здогадалася вона, хто оплатив операцію, усміхнувся прозорому Харківському небу та пішов до свого Кабанчика, Він ще не знав, що за кілька місяців знову зустріне Лялю на фронті.

2022 рік

Медвинська ночівля

Оповідання посіло перше місце на I Літературному конкурсі ім. Івана Дубинця (2021).

Скуловатова О.В. Медвинська ночівля. Оповідання. // Вісті Богуславщини, 22 квітня 2021.

У сутінках дерева здавалися потойбічними створіннями з тисячами покручених рук. Вони гойдали вітами, перешіптувалися, згадували про своє. Двоє хлопців зупинилися на маленькій галявині, скинули рюкзаки, звалилися на них, переводячи подих та витираючи спітнілі лоби.

— Треба ставати на ніч, кращого місця не знайдемо, та й спина ніє нестерпно, — Василь завів назад руки та зчепивши їх в замок, з'єднав лопатки, так, що аж хруснуло.

— Але тут близько до села, та й лісу, як такого, немає, так кілька дерев, — Семен тривожно озирався.

— Ніхто нас не зачепить. Я дістаю намет, — і у підтвердження власних слів поспішив розбирати рюкзак.

За пів години отаборилися, запалили маленький газовий каганець та узялися готувати їжу. Густе ароматне вариво булькало, парувало й ніби кликало швидше узятися до вечері.

— Піду гляну що тут та як, — Семен підвівся та попрямував вздовж пшеничного поля, прискіпливо вдивляючись в темряву.

Василь помішав суп та прислухався до тихого голосу ночі. Майже поряд затріпотіли крила, й жирна куріпка поспішила сховатися між налитого зерна. З села чулося протяжне мукання втомлених корів, в лісі озивався шуліка.

Друзям подобалося блукати польовими дорогами, шукаючи цікаві місця та милуючись соковитою літньою природою. Мріяли про справжні подорожі, але стипендії вистачало лише

на невеличкі рейди в сусідні області. Вони, зазвичай, збирали рюкзаки, приходили на автовокзал і купували квитки на найближчий рейс.

Василь набрав дерев'яною ложкою суп, подмухав і підніс до рота. Вдовольнившись смаком, розлив по пластикових мисках, нарізав чорний хліб та цибулю.

— Поки ти блукав, я вже їсти насипав.

— Виглядає смачно, — Семен розстелив килимок, сів схрестивши цибаті ноги та узявся до їжі. — Тут зовсім поряд нас хрест якийсь... — проказав гучно сьорбаючи наваристу юшку.

— Може могила? — Василеві не хотілося говорити. Гаряча їжа навіювала сон, і він поспішав забратися до намету та закутатися у свій зручний спальний мішок.

— Та ні, швидше обеліск. Хрест високий, дерев'яний і поряд гранітний камінь. Я в темряві не зміг розібрати, що там написано.

— Завтра подивимось.

Семен крутився з боку на бік й не міг заснути. Йому не подобалося місце ночівлі. Причини не знав, але відчував нав'язливу тривогу. Коли ходив до хреста, то кілька разів йому вчувався чи то стогін, чи плач. Спинявся, прислухався і звуки зникали, але залишалося липке тривожне відчуття, яке спрутом ворушилося в шлунку, тиснуло, не давало спокою.

Поряд з товаришем, який мирно посапував, його бентежило якесь сумне та далеке відлуння минулого. Семен дістав телефон та відкрив карту.

З супутника місце їхньої ночівлі нагадувало балку. Поряд поле, на сході село Медвин.

— Чого не спиш? Вимикай, батарею посадиш,
— Василя збудило світло.

— Яюсь не спокійно на душі. Місце тут нехороше.

— От тільки не починай. Теж мені містик двадцять першого століття, — Василь часом сердився на друга через його надмірну чутливість, яка йому здавалася дівочою. — Підхопимось й підемо серед ночі кращого шукати?

— Я трохи почитав про це село... Ти щось знаєш про Медвинську республіку.

— Яку ще республіку?

— Уяви, тут три роки була самостійна республіка, яка мала свої органи управління і, навіть, товариство «Просвіта».

— Та, ну.

— В яких це роках?

— Після революції сімнадцятого. Але чому я цього не пам'ятаю зі шкільної програми? Я ж історію гарно вчив, навіть ЗНО здавав.

— То може цього й не було в підручниках. Ти такий наївний. Історія пишеться на замовлення. Думаєш, нам розповідають що і як було насправді? Кажеш після революції. А багато ми про ту революцію знаємо? Як вийшло, що перемогли більшовики? Що вони зробили такого, чого інші не спромоглися?

— Якби я ж знав. Та цікаво, що Медвин з кількома сусідніми селами серед тогочасного хаосу зумів протриматися досить довго.

— Але якою ціною? Це все пізнавально, але, може, будемо спати. Завтра ще до вокзалу теліпати двадцять кілометрів. І не сади телефон, залишимося без карти, – Василь перевернувся на інший бік і відразу засопів. Семен заздрив здатності друга миттєво засинати за будь-яких

умов. Закувала зозуля. Семен закрив очі й спробував розслабитися. Уявив балку, обриси дерев, їхній намет поряд пшеничного поля і високий хрест — одвічний символ мук. Сон поступово огортав свідомість...

Семен побачив, що стоїть посеред хати в натовпі чоловіків. Важке повітря просякло потом. Всі похмурі, мовчазні, такі, як бувають на похоронах. Високий парубок відкинув довгого чуба, оглянув товариство пильним поглядом та сперся на підвіконня.

— Хлопці, я не вірю червоним. Вони нас не випустять, навіть якщо люди останній кусень хліба віддадуть.

— Але ж Будьонний казав, що як селяни принесуть продукти, то відпустить, — подав хтось

несміливий голос, – Завтра ж свято велике — Покрова, невже вони не люди?

— Ти про червоних виродків? Вони Петра застрелили у матері на очах, і нас переб'ють, коли здеруть продподаток.

Знадвору пролунав звук схожий на шкрябання. Чубатий приклавши долоню до скла вдивився у темряву.

— Це, здається, Сашко Кирпатий. Не шуміть... — тиша стала відчутною на дотик.

За вікном ще пошкрябали й обережно вийняли раму. Чубатий перекинув ноги та вистрибнув у вікно першим. Семен, який опинився поряд, відчув, як його пхнули в плече.

— Давай, малий, вперед.

На дворі поступово опинилося близько двадцяти осіб. З-за рогу почулася брудна лайка й пролунали постріли. Всі кинулися у розсипну. Семен помітив, як Чубатий підкосився

схопившись за плече, кинувся до нього й почув: «Тікай!», але покинути пораненого не зміг, підхопив і спробував потягнути. Чубатий втрачав сили. Їх швидко наздогнали та завернули до решти.

Розлючені втечею червоні, погнали заручників крізь село. Сходило сонце і ставало холодно. Люди йшли, плутаючись в ногах і кидали останні погляди на рідні хати. Терор запустив свої лапи в їхню мрію, розкрив криваву пащу і готувався прийняти жертву. Односельці виходили з дворів та проводжали тужливими поглядами своїх синів, братів, коханих. Якась жінка кинулася до Будьонного, який гордовито їхав попереду, але її грубо відштовхнув солдат у недолугій гостроверхій шапці, схожій на середньовічний шолом із зіркою на лобі. Жінка впала на узбіччі, розірвавши навислу тишу гірким надривним риданням.

Семен відчував липкий страх, який сковував тіло та заважав дихати. Їх привели на край поля та по-діловому вишукували рядами вздовж струмка. Пролунала команда: «Плі». Люди падали. Падав Семен. Не розумів, чи живий, але ясно відчував, як холодна вода швидко пробирається крізь одяг.

— Беречь потроны! Саблей руби ублюдков!

Семен чув передсмертні крики, відчував вагу навалених на нього тіл і гарячі струмки, які стікали по голій шиї та щоках. Вони пахнули залізом. Різкий біль пронизав свідомість – лезо шаблі дісталосся його лівої руки. Раптово крізь передсмертні крики та стогін, пролунав гучний розкотистий голос Чубатого: «Будьте прокляті на віки!» Гримнув постріл й над балкою запанувувала тиша¹.

¹ «Кілометр за Медвином, під Ковтуновим ліском на чистому полі лежало 79 тіл простріляних і порубаних юнаків Медвина. З 80-ти тільки один, що легко ранений, зразу впав у воду струмка і прикрився трупами інших, залишився живий». Уривок з книги І. Дубинця «Горить Медвин» присвячений розстрілу заручників каральним загonom Будьонного

— Семене, брате, – все добре, — Василь трусив друга за плечі намагаючись розбудити від страшного сну.

Двоє хлопців йшли селом, кукурікав півень, перевалюючись з ноги на ногу дріботіло до річки кілька качок, листоноша на скрипучому велосипеді спішила доставити пенсії. Семен замислено мовчав, лише час від часу витягував ліву руку з кишені й з подивом поглядав на довгий глибокий шрам, якого вчора ще не було.

2021 рік

Сіра книжечка

Оповідання присвячене Медвинському повстанню на Київщині. Посіло перше місце на II Літературному конкурсі ім. Івана Дубинця (2022).

— Та що собі дозволяєш?! — професор витріщав почервонілі, позбавлені вій очі й бризкав слиною. — Шмаркач! Дурень! Та ти знаєш, що за це світить? — зі злістю роздер списані дрібним почерком аркуші.

Юнак у щільних джинсах та барвистій сорочці завмер посеред кабінету і здивовано кліпав.

— Розпустилися, відчули дух свободи! Вже таке траплялося, і ще трапиться. Вони спершу послаблять, дозволять вам підняти голови, а тоді по одному зловлять й тугіше затягнуть петельку, — професор поправив краватку, ніби його шию вже стиснув зашморг. Згріб пошматовані листки, зім'яв, немов хотів перетворити на м'ячик, та кинув до сміттового кошика. Визирнув за двері,

переконавшись, що чужі вуха його не чують й важко повалився в широке крісло.

— Сідай, Олексо. Через ці твої модні вуса забуваю, що ти дитина.

— Думав, діду, така тема вам сподобається. Це ж невідома сторінка історії. Ви ж на лекціях вчили, що потрібно докопуватися до суті, прагнути висвітлювати всі події. А тут таке знайшлося. Та в наших підручниках лише кілька слів: на Київщині орудували банди, які знешкодив загін Будьонного. Але ж там стільки подій відбувалося.

— Мовчи, дурню, — професор шикнув, але вже спокійніше, лють поступово згасала, змінюючись апатією. — Думаєш, що з обґрунтуванням такого дослідження тебе до аспірантури візьмуть? Та тебе на олівчик візьмуть, швиденько, як ідеологічний ворог,

топтатимеш засніжені сопки. Розповідай, як в це влізти примудрився, а тоді подумаємо, що робити.

— Та як. Копали біля Немирова Скіфське городище. Знайшли не багато, більше купалися та грали в доміно, — Олекса усміхнувся спогаду про тонкий стан одногрупниці Зіни, за якою упадав на літній практиці. — А тоді хтось показав мені книжечку.

— Хто і яку? — професор насторожився.

— Василь Білий, — буркнув Олекса. — В нього її вже немає. Сказав, що віддав господарю.

— Розберемось, — професор склав до купи пальці, підпер підборіддя і вдивився в обличчя онука.

— То, навіть, не книжка була, так, брошура. Самвидав. Там розповідалося про Медвинську республіку, яка проіснувала кілька років та антибільшовицьке повстання...

Професор шикнув:

— Не кричи, гарно чую, — сторожко обвів очима кабінет.

— Та я все там докладно описав, — вказав рукою на кошик зі спаплюженим рукописом.

— Почекай, то ти прочитав брошуру і спробував її перетворити у науковий текст?

— Ображаєте, діду. По закінченню практики ми з... — запнувся. — Василем Білим поїхали до Медвина й жили там кілька тижнів. Гарне місце, душею до нього прикипів, колись куплю там хату, — замріявшись Олекса не помітив, що професор кидає на нього стурбовані погляди. — Говорили з місцевими, розпитували, збирали по зернинці, досліджували, так би мовити, усе в польових умовах. Не всі охоче розповідали, впевнений, знають значно більше. Проте, я трохи назбирав фактажу. А тоді ще місяць у Києві архів копав. А ви отак за хвилину все знищили, — додав з докором.

— І правильно зробив, — професор важко відкинувся на оксамитову спинку крісла та стомлено стулив очі.

— Але ж я виклав усе ідеологічно-правильно. Зазначив факти. Написав, що селяни не розуміли — більшовицька влада бажає їм добра, і тому чинили супротив. Що вони знищили багато загонів «червоних», поки прийшов Будьонний зі своїми вояками, що не хотіли платити продподаток та йти до лав червоної армії. Уточнив, що це через дрімучість та низьку політичну грамотність. Чого ви так на той текст роз'ятрилися?

Професор підняв лівий кутик знекровлених сухих губ і хмикнув:

— Я помітив твої старання писати зважено. Цього замало. Про цей супротив Радянській владі нащадки мусять забути. Сьогодні ти пишеш ідеологічно-правильно, а завтра замислишся, як

так вийшло, що «дрімучі селяни» створили республіку, заснували товариство «Просвіта», драматичний гурток, органи самоврядування та успішно господарювали. І чому вони так не хотіли до Радянської влади. А там за крок і до істинних причин репресій доберешся.

Обличчя Олекси здивовано витягнулося, набувши розгубленого виразу:

— Я про «Просвіту» там не писав.

— Думаєш, розумний? Теж мені дослідник століття. Зараз підеш і засядеш за наукову роботу по давньому Риму, або краще скіфам, що там накопав у Немирові, опишеш. Це безпечно. Я вже з усіма, з ким треба, домовився, матимеш місце в аспірантурі. І ще, волосся пострижи й костюм носи, в такому вигляді тебе комісія швидко відшиє.

Пригнічений, Олекса піднявся й похнюплено попрямував до виходу.

— Чекай, — професор підхопився: — про Медвин забудь, звісно, якщо хочеш жити, бо й сам пропадеш і мене підставиш.

Коли Олекса вийшов, професор підійшов до смітцевого кошика і витягнув зім'яті аркуші. Важко зітхнув, помітивши тремор у вкритих старечими пігментними плямами руках, і запхав усе до дипломата з думкою, що потрібно десь сховатися та спалити. Навіть у смітнику ці аркуші надто небезпечні.

Професор швидким кроком прямував додому і відчував, як ручка дипломату пече долоню. Йому здавалося, що з кожного зустрічного автомобіля за ним спостерігають гострі ворожі очі.

Опинившись вдома, зачинив двері на всі замки й накинув ланцюжок. Важко прошкутильгав на кухню, дістав пошматований рукопис, поклав у раковину та підпалив. Веселе полум'я швидко ковтало чіткі сині літери. Згоріло все, лише невеличкий шматочок залишився лежати на попелищі. Очі професора вихопили обривки фраз: «У квітні 1922 року, — відірвано, — у Гірчаковському лісі, — обгоріло, — винищено всіх...» — перед очима професора поплило. Він бачив себе хлопчаком, який завмер, причаївшись за поваленим деревом. Матір відправила його віднести батькові та його хлопцям їжу: пів хлібини, шматок сала та кілька цибулин. Майже не мала, що дати. Чекісти, які збирали продподаток, вигребли все.

Він біг весняним лісом, уявляючи, як зрадіє батько його появи, але не дійшовши десять метрів до землянки, почув шум та сховався. Саме вчасно,

бо звідти вийшов міліціонер із рушницею, слідом батько та кілька чоловіків зі зв'язаними руками, тоді ще двоє конвоїрів. Полонених підвели до дерева. Поставили плече до плеча. Він зрозумів, що їх стратять, хотів заплющити очі, але не міг. Забув, як дихати, чекаючи пострілів. Але вони не пролунали. Один із міліціонерів дістав ніж і вправно, зі знанням справи, почергово перерізував полоненим горлянки, витер лезо об батькову сорочку й запхнув за чобіт.

Дочекавшись поки міліціонери підуть, біг крізь ліс, не розбираючи дороги, ковтав сльози й задихався від відчаю та ненависті. «Їдь якнайдалі, забудь хто ти й звідки, ніколи нікому не розповідай про своє походження та батька», — шепотіла матір, проводжаючи на потяг. Вона відчувала, що на їхній непокірний Медвин ще чекає розправа й відіслала сина до сестри у Київ. Більш вони не побачились. У тридцять дев'ятому

прокотилася нова хвиля репресій, яка винищувала решту непокірних, тих, хто прагнув свободи. Матір, як дружину «бандита», репресували, а згодом розстріляли в підвалі НКВС у Богуславі.

Професор витер мокре від сліз обличчя, підняв останній клаптик Олексиної роботи та запалив сірник. Як заворожений дивився на полум'я, поки воно не опекло пальці. Тоді, немов прокинувшись, узявся згрібати попіл до смітника та мити раковину.

— Ех, Олексю, Олексю, — бубонів під ніс. — Нічого ти не знаєш. Може, колись, Україна знову заявить про себе, а зараз доводиться зчепити зуби та мовчати, щоб було кому подати голос колись.

Вишмигнувши з дідового кабінету на залиту сонцем вулицю, Олекса швидким пружним кроком поспішив до парку. На лавці чекала Зіна.

— Ну як? Схвалив тему?

— Та мало не вбив, — звалився поряд дівчини. — Розпитував де взяв книгу «Горить Медвин²».

— І що ти? Видав мене?

— Ні, сказав в Івана Білого.

— Це хто такий?

— Ніхто. Вигадав. Дід не заспокоїться, буде шукати, щоб знищити, і не знайде, — хмикнув. — Треба книгу й мій рукопис, той що без ідеологічного сміття, надійніше сховати. Нехай не зараз, та колись прийде час, хочу вірити, й історія припинить прислуговувати та стане дороговказом, застереженням наступним поколінням, вчителькою життя.

² Мається на увазі книга Івана Дубинця «Горить Медвин», в якій описано Медвинське повстання.

— Ти романтик, — Зіна ніжно всміхнулася й
поклала руку на коліно Олекси, він накрив її
своєю й задивився на мереживо листя,
пронизаного осіннім сонцем.

2022 рік

Жінка-спалах

Оповідання перемогло на літературному конкурсі "Колізей пера. Наші почуття" (проза) (2021).
Скуловатова О. Жінка-спалах / Скуловатова О. // Станція липнева. Збірка оповідань, Литвир, 2021.
- С. 4 - 9.

На Ніну я звернула увагу ще в аеропорту. Коротко стрижена голова з яскраво-малиновим волоссям, огрядна фігура, яка тонула в тканинах стилю бохо та голосний розкотистий сміх — вона вирізнялася з натовпу, як папуга між ворон. Чоловік, навіть, смикнув мене за руку, щоби не витріщалася. Це була наша перша подорож, і він сильно нервував.

У літаку виявилось, що ми сидимо поруч. Ніна відразу встановила контакт та радісно тараторила всю дорогу. Не помітно для себе, я розповіла, що летимо у весільну подорож, що путівку придбали на гроші, які нам подарували на весілля, і що з чоловіком познайомилися в літньому кафе.

Поряд Ніни я гостро відчувала власну банальність. У ній вирувало стільки енергії, що здавалося ця жінка заповнює собою весь простір. Я подумала, що теж хотіла б у свої шістдесят бути такою. Звісно, не за розміром, бо габарити нової знайомої вражали. Сидячі поряд, я помітила набряклість рук, яка підкреслювалася масивними срібними браслетами на зап'ястку, жовтаві старечі плями на шкірі, дрібні зморшки на щоках та грубі на лобі й шиї, але це все відходило на задній план, коли Ніна сміялася, показуючи рівні керамічні зуби.

— Я зараз трохи погріюся в Шармі, рибок полякаю, а тоді в Європу подамся, — щебетала вона. — Хочу побувати на Фарерах.

— Оце ви даєте, — дивувалася, — Ми сюди ледве зібралися, а то якісь далекі острови.

— У вас ще багато часу, — мені здалося, що після цієї фрази Ніна якось знітилася, проте швидко перейшла до іншої теми.

Наступна наша зустріч відбулася на пляжі. Я побачила, як вона, біла та масивна, ніби айсберг, виходить із води з затиснутою між пухких губ трубкою.

— О, вітаю, молодята, — сказала витягуючи трубку. — Вже ската бачили?

Я тривожно смикнулася, уявляючи морське отруйне чудовисько.

— Ми ще не купалися. Думаємо з басейну розпочати, а завтра, може, маску купимо, — я не наважилася зізнатися, що з дитинства уникаю води. Колись старші діти в таборі затягнули мене на глибину. Якби не вожатий, який вчасно помітив, що захлинаюся, то все б закінчилося трагічно. Мене витягнули, відкачали, але страх залишився назавжди.

— Так мою маску беріть, — Ніна стягнула її з голови, і я побачила втиснутий слід на обличчі.

— Ні, ні, щиро дякую. Хай іншим разом. Ми після вечері збираємось посидіти на терасі, приєднуйтеся, — я усміхнулася і краєм ока помітила, що мій чоловік скривив невдоволену мармизу.

— Нащо ти до неї липнеш? — прошепотів, коли Ніна пішла.

— Вона цікава. Я б її намалювала.

— Ти ж обіцяла, що покинеш це. У тебе, однак, немає таланту, тільки гроші на фарбу переводиш.

Я промовчала. Це була болюча тема наших постійних суперечок. Він консервативний, і не високої думки про митців, особливо жінок.

Ввечері ми розташувалися за столиком у кутку та тихо говорили. Несподівано горизонт затулила фігура Ніни.

— Вітаннячко, голубочки. Не заважатиму? — відсунула ногою стілець та звалилася на подушку. На стіл поставила пузату пляшку каламутного напою. — Зараз нам принесуть фужери — пити Бейліс із пластику — це злочин. Я взагалі то не вживаю, але це, як десерт — насолоджуєшся й дивишся на море.

Коли напій розлили, Ніна затихла. Ми споглядали захід сонця та маленькими ковтками смакували тягучий солодкий напій. Він теплою хвилькою розливався в роті, дражнячи смакові рецептори та відлунюючи теплом у шлунку.

— Ви такий цікавий спосіб життя ведете, — порушила я мовчанку.

— Дякую, але так тривало не завжди. Спершу я накопичувала борги, потім віддавала й лише

тепер вільна жити, — кутики блідих безкровних губ опустилися до низу.

— Кому ж ви стільки заборгували?

— Всім. Знаєте, оце почуття боргу — воно, як лейтмотив мого життя, — обличчя Ніни набуло серйозності, а очі втупилися в порожнечу. — Коли матір померла, мене забрала тітка. Вона була доброю, мабуть, але постійно не проминала випадку нагадати, на які жертви пішла заради мене. Можливо, коли б вийшла заміж, то було б легше, але вона взяла на себе хрест — глядіти небогу, і гордо несла його, як прапор. Так виник мій перший борг. Останні роки тітка сильно хворіла, потребувала постійного догляду, і, лише, коли померла, я відчула, що його сплачено.

— Але ж ви не могли присвятити життя тітці, якою б гарною вона не була, — сумна Ніна мені не подобалася. З неї якось відразу спала бохівська

мішура й залишилося щось вагоміше та трагічніше.

— Коли я вийшла заміж, то з'явився борг перед чоловіком, тоді перед дітьми. А ще борг перед рідною фабрикою. Тридцять років пропрацювала там бухгалтером. Якби ви мене бачили тоді, то не впізнали б.

Я спробувала уявити яскраву татуйовану Ніну, увиту чисельними намистами, за грубими бухгалтерськими книгами.

— Знаєте, вас послухати, то нічого, крім боргу не було, — у голосі чоловіка прозвучали сварливі ноти.

— О, пробачте. Я не хотіла так подати. Звісно, траплялося всяке. Але ключове, що всі ті шістдесят років я жила не так, як хотіла. Мені подобалося подорожувати, спілкуватися, грати на сцені. Не уявляєте, який мала голос, — неочікувано вона затягнула: — Ой у вишневому

саду, там соловейко щебетав... — голос наповнив простір та розлився хвилею, і я відчула, як люди в радіусі двадцяти метрів, разом озирнулися та затамували подих. Ніна закінчила куплет та всміхнулася. Пролунали оплески.

— Це неймовірно. Вам потрібно на велику сцену.

— Так. Я знаю, та вже запізно. Мені твердили, що борг жінки ростити дітей та підтримувати чоловіка. От я й підтримувала, поки він не склав валізу. Подався до колеги з роботи.

— Співчуваю.

— То давнішня історія. Я навіть зраділа, бо відтоді він став винен. Погляньте, який захід сонця. Хочу стати такою — яскравою та швидкоплинною.

Чоловікові не подобався готель, персонал, спека, море, взагалі було важко відшукати бодай щось, щоби він похвалив. Одного разу я не витримала:

— Ти постійно скиглиш.

— Тому, що тут безлад і неохайність. Бісять ці араби, особливо торговці. Не країна, а смітник якийсь. Не вірю, що ці люди могли побудувати піраміди.

— Знаєте, — неочікувано втрутилася Ніна, яка саме проходила повз — Можна зайти в дім із парадного входу, можна з заднього двору, а можна залізти в сміттєвий бак і зробити висновок.

Після цього діалогу чоловік засів у кімнаті з книгою і я, нарешті, відчула полегшення.

Якось на пляжі Ніна вмовила мене на снорклінг. Їй довелося поводитися. Проте під кінець відпочинку я, тримаючись за її м'яку долоню, наважилася опустити голову у воду та

роздивитися яскравих рибок. Цей підводний мультитк справив незгладиме враження, бачила його в снах ще багато місяців поспіль.

По поверненню ми втратили зв'язок з Ніною. Яюсь перебираючи телефонну книгу, натрапила на її номер. Спершу прогорнула, а тоді, підкорюючись тривожному відчуттю, набрала. Пролунало кілька гудків і слухавку зняли.

— Але, — сказав сухий незнайомий голос.

— Я хотіла з Ніною поговорити.

— Ви спізналися. Можете прийти попрощатися. Сьогодні на одинадцятку в Преображенській церкві відспівують.

Я здригнулася. Не люблю похорон. Та й Ніна випадкова знайома, тож вирішила не йти, але чим ближче стрілка годинника підбиралася до одинадцятої, тим неспокійніше мені ставало.

Я запізналася. З церкви лунав протяжний тужливий спів. Всередині зібралося безліч людей, тож зайти не наважилась, стала скраєчку на високому порозі.

— А ви родичка? — звернулася до мене дівчина в чорній хустці.

— Знайома.

— О, у Ніни безліч знайомих. Ми ще один автобус їхати на кладовище дозамовили, бо вони все йдуть та йдуть.

— Але хто ці люди?

— Друзі, сусіди, колеги — вона всім допомагала. Тепер прийшли віддати останній борг, — це слово відлунило болем. Я згадала розмову на березі моря. Минуло пів року, хіба могла тоді подумати, що її так швидко не стане. Є в людині прагнення будь-що дізнатися причину смерті. Це додає логіки, дозволяє свідомості

прийняти факт втрати. Але цього разу я себе переборола й не стала уточнювати, що сталося. Хотіла утримати в собі образ жінки-спалаху, жінки, яка зрештою змогла жити так, як хотіла.

Кладовище гнітило невідворотністю. Я стиснула в руці грудку сухої землі й кинула її на віко. «Бум-тум-ту-ум», — розсипчасто відлунило. Відсунулася вбік. Люди йшли і йшли. Вони кидали землю та прямували стежкою, щоби повернутися до свого життя. А я стояла, несила зрушити з місця. Мені здавалося несправедливим залишати Ніну саму. У голові нав'язливо лунав її спів: «Там у вишневому саду...» Троє чоловіків узялися закопувати могилу. Вони працювали швидко та вправно, без жодних емоцій на спітнілих обличчях.

— Ходімо, — дівчина, з якою я говорила біля церкви взяла мене під лікоть, і я слухняно побрела стежкою. — Ніна була надзвичайною, але зараз єдине, що ми можемо зробити — це зберегти пам'ять. Я хотіла відповісти, але щоками підступно потекли сльози й забракло дихання.

Вранці я написала записку та склала речі: трохи одягу, старий мольберт, який не викинула попри бурмотіння чоловіка, та рештки фарб. Я не мала чіткого плану, але вперше за довгий час відчула, що вчиняю правильно. Навіть після смерті Ніна зробила дещо для мене — дала зрозуміти, куди насправді я хочу рухатися й цей шлях був інакшим, ніж від мене очікували. Тож поки мала час, мусила піти за власним покликанням. Якщо колись на художній виставці

Олена Скуловатова

ви зустрінете портрет жінки в яскравому одязі,
яка вдивляється в море, можливо, це буде Ніна.

2020 рік

Під сонцем Єгипту

Оповідання посіло друге місце на Літературному конкурсі Дебют-газети (2021).
Скуловатова О. Під сонцем Єгипту / Скуловатова О. // Дебют-газета, №5 (13), 2021, с. 157-159.

Лариса любила прокидатися до схід сонця, очікувати перші промені, немов дороге вино, смакувати прохолоду ранку. Проте, цей день був особливим, тому не гаючи часу піднялася, простягнула до гори руки та потягнулася за ними, відчуваючи кожен хребець стражденного змученого хворобою тіла. Давно звикнула не зважати на те, жити попри сумні думки та невтішні прогнози лікарів.

Внизу вже чекав дбайливо приготований та сервірований господарем вілли «Континенталь» сніданок. Вона розмістилася за круглим столиком, прикрашеним маленькою червоною квіткою в глиняній вазі. Неквапливо з'їла омлет, щедро посипаний свіжою рубленою зеленню, та

узьяла до рук філіжанку запашної кави. Пиля її лише з ранку, поки спека не ставала нестерпною.

Зробивши кілька ковтків, дістала з плетеної сумки розпочатого листа до матері, але так і не продовжила писати, відклала. Минув тиждень з того часу, як Климент поїхав, залишивши її саму. Лариса відчувала легку тугу, та не дозволяла собі занурюватися у нудьгу, напрооти, всі сили та час витрачала на роботу.

Прощаючись він простягнув їй невеликий шкіряний мішечок:

— Тут не так багато, як мені б хотілося залишити для тебе, моє серденько, але наразі це все... Я шукатиму заробітку й обов'язково надішлю гроші, — опустив очі, й Лариса відчула щемливу тугу. Їй було нестерпно бачити його пригнічений стан, а ще нестерпніше припускати думку, що схибила, обравши цього чоловіка. Кілька разів поривалася написати матері та

попросити про допомогу, але спинялася. Гордість, яка була її знаменом та прокляттям, не дозволяла. Бо це б означало визнати власну поразку, неспроможність жити без опіки родини.

Провівши Клемента, Лариса випадково зустрілася з Марією Охрименко, дружиною заможного Кримського винороба. Вона віталася з нею, як з усіма мешканцями вілли, але далі загальних ввічливих фраз справа не йшла.

— Вітаю, пані. Як вам відпочивається? — сумно усміхнулася Марія.

— Дякую. Дуже добре. Я подорожую не туристкою, а пацієнткою³. Мені підходить цей клімат.

— О, так, він чудовий. Ми тут заради Миколи, мого старшого, — кивнула в бік двох хлопчаків, які грали в доміно, ховаючись в альтанці від спеки. — В нього сухоти, — додала зітхнувши. —

³³ Вислів узято з одного з листів Лесі Українки додому.

Лишень, одне мене засмучує – діти не отримують належної освіти. Микола мав би бути зараз у гімназії.

Лариса відчула легке збудження на межі з тривогою. Ніби мало статися щось важливе.

— Я вельми вибачаюся, але підслухала випадково, як ви з чоловіком говорили німецькою. Тож взяла на себе сміливість спитати, чи не візьмете моїх хлопців учнями... — Марія нервово смикала вишуканий держак мереживної парасольки.

— Це неочікувана пропозиція, я навіть не...

— Лариса розгубилася. Вона любила дітей, і вдома була за наставника молодшій сестрі Ісідорі, але не сподівалася знайти роботу в цій дивовижній країні, куди занесла її доля.

— Не поспішайте відмовлятися, я буду гарно платити, — в злегка розкосих очах жінки променіла надія.

Наступного дня за вечерею в пансіоні Лариса прийняла пропозицію. Вона зважила, що підробіток дасть їй можливість пробути сезон в Єгипті й Климент зможе спокійніше видихнути, не турбуючись про злидні, які постійно їх доймали. Лариса представилася Лесею Петрівною Косач. Не хотіла, щоб її слава впливала на стосунки з навколишніми.

Щойно вона допила каву, як до їдальні забігли збуджені хлопчаки.

— Леся Петрівна, ми такі раді, що нарешті побачимо піраміди. Вже під'їхав екіпаж, — вигукував Микола.

— Мама вже там, — в нетерплячці гарцював на місці Дмитро.

Лариса облишила одну чашку, підвелася та попрямувала до виходу, важко приступаючи на ліву ногу.

Товариство вместилося на твердих лавицях, і екіпаж потарабанив піщаною дорогою до Гізи, везучи радісно збуджену компанію на зустріч з величним минулим Єгипту.

Лариса дивилася у вікно й дивувалася на скільки різними бувають землі. Континенталь розташовувався в одному з містечок дельти Нілу⁴. Там буяло життя: тягнулися до сонця оливкові дерева з темно-зеленим видовженим листям, шаруділи гілками, схожими на розщеплені пальці, фінікові пальми, викидали довгі стрілки з білими квітами чудернацьки юки — оаза серед безкрайої пустелі, випаленої яскравим сонцем й сухим гарячим вітром, який навіть у взимку приносив спеку. Ці незвичні ландшафти пробуджували в її

⁴ Вілла «Контененталь» розташовувалась в містечку Гелуан.

серці поетичний смуток та глибоку щемливу тугу за Батьківщиною, такою далекою та сповненою зелені садів, свіжості річок та сакральної таємничості Карпатських гір. Але зараз там стояла пізня осінь, та пора, коли слабкі легені Лариси не могли витримати холодного вогкого повітря.

На горизонті, немов, чудернацькі правильної форми гори, виступили піраміди. Дмитро першим їх помітив й почав крутитися, не в змозі висидіти на твердій лаві. Микола намагався поводитися чемно, як старший, але йому важко вдавалося стримувати юнацький запал, який розгорався від передчуття пригоди.

Зрештою добралися до місця й облишили екіпаж. Лариса роздивлялася навкруги. Їй здавалося, вона вбирає в себе незримі промені вражень. Біля входу їм запропонував супровід молодий привітний єгиптянин. Він говорив

французькою, змішуючи її з англійськими словами та місцевим арабським діалектом. Впевнено розмахуючи руками, відганяв нахабних торговців, які вигукували гаркаві заклики та намагалися тицьнути відвідувачам свій нехитрий товар.

Чим ближче товариство підходило до пірамід, тим величнішими вони здавалися. Шлях перегородили розкопані руїни. Археологи обнесли їх стрічкою, місцями відкрили й можна було уявити, якою ця будова була раніше.

— Леся Петрівна, навіщо вони їх створювали?

— Микола серйозно дивився своїми широко розставленими, ще по дитячому наївними, очима.

— Їм хотілося залишитись у віках.

Лариса уявила картину. Це було миттєве видіння, але таке опукло-справжнє, що вона повірила в його реальність. Густе пустельне повітря, сповнене запаху поту, немитих тіл та

болю рабів, які немов слухняні мурахи виконують команди погоничів. Блищать вогкі жилаві тіла, що тягнуть величезні кам'яні брили. Дзвінко відбивають такт удари хлиста. Зведено лише фундамент, але цар вже приїхав помилуватися будівництвом. Прагне мати найбільшу, найвеличнішу усипальницю, щоб пам'ятали нащадки про нього та його творіння. Він молодий, безусий. До підборіддя припнута штучна борода – символ королівської величі. Зараз вона пряма, але коли помре, її змінять на витягнуту й закруглену на кінці, як робили це тисячі років. На жовтаво-мідного кольору обличчі виділяються маленькі цікаві очі. Вдається у подробиці процесу, розпитує, рахує подумки, чи вистачить життя дочекатися моменту, коли на вершечок покладуть останню брилу.

Видіння зникло так само раптово, як і з'явилося. Лариса побачила, що до неї прямує

старий. Довгий халат, колись білий, а тепер брудно-сірий, стоптані шкіряні капці та високий тюрбан, який дивує своєю схожістю з крем-брюле за кольором й вибагливістю зкручень та перетинів тканини.

Лариса, яка не могла швидко йти через хвору ногу, відстала від товариства, і продавець обрав її своєю ціллю. Він щось показував, мотляючи довгими рукавами халату, і вона розгубилася. Глянула на брудну долоню, на якій лежав засушений жук скарабей. Невеликий, ніжно-салатний, з лискучою спинкою та хрусткими крилами. «Я теж, немов цей скарабей, постійно штовхаю свій камінь, а колись засохну, як він, ставши експонатом», — майнула думка. Леся дістала гаманець та простягнула монету. Продавець схопив її двома пальцями. На темному, графітного кольору обличчі сяйнула вдоволена посмішка, й оголилося з пів десятка гнилих зубів.

Він віддав жука та пішов шукати іншого прибутку, а Лариса зупинилася біля величезної брили з висіченим написом. Він стерся й важко вдавалося прочитати бодай щось. Поряд неї виріс молодий екскурсовод.

— Що це за камінь? — її зацікавили давні письмена.

— Це руїни піраміди одного з царів, але ми нічого про нього не знаємо. Гробниця сильно зіпсована, а напис на табличці затерто. Навіть не зрозуміло, чи його збили зумисне якісь люди, чи нещадний час.

Лариса замислилася. Вона знову побачила молоде, але вже спотворене всевладдям обличчя молодого царя, відчула його прагнення залишитися у віках і скептично посміхнулася. В ній народжувалися рядки:

Я цар царів, я, сонця син могутній,

Собі оцю гробницю збудував,

*Щоб славили народи незчисленні,
Щоб тямили на всі віки потомні
Імення ”...*

Далі круг і збитий напис.

*Умер давно той цар з лицем тирана,
Зоставсь по ньому — круг і збитий напис.*

*Співці! не марте, вчені! не шукайте,
Хто був той цар і як йому на ймення:*

*З його могили утворила доля
Народу пам'ятник, — хай гине цар!⁵*

Зворотною дорогою Лариса думала про кепські жарти, які так любляє життя. Воно вабить можливостями, дає відчутти власну силу, а тоді безжально розчавлює невблаганною п'ятою. Той невідомий цар поклав життя на служіння культові власного пам'ятника, а пустотливий час стер згадки й передусім його ім'я.

⁵ Леся Українка *Напис в Руїні. Цикл «Єгипетські барельєфи»*

Лариса не уявляла, що мине не багато років і нащадки ставитимуть їй пам'ятники, і один з них опиниться зовсім поруч могили безіменного царя⁶.

Втомлені та спраглі подорожні заїхали в невеличку харчевню, що розташувалася обабіч дороги. Серед прохолоди сухого, зневодненого саду єгиптянин у картатому халаті подавав напої. Він мав світе обличчя, яке вирізняло його серед решти місцевих жителів.

Коли по піалах розлили чай, Лариса покликкала господаря. Він трохи говорив німецькою.

— Присядьте з нами.

⁶ В Александрійській бібліотеці у 2002 році відкрито меморіальну дошку з бронзовим барельєфом поетеси скульптора Богдана Коржа.

— З вашої ласки, — вклонився.

— Ви не схожі на місцевих.

— Пані права. Я з півночі. Ми маємо бліде лице, -- в його словах пробриніла гордість.

Вона помічала, що єгиптяни страждають комплексом меншовартості щодо європейців. Для них біла людина – недоступний ідеал. Ларису це обурювало. Все, що принижувало одну людину перед іншою, викликало в її душі супротив та неприйняття.

Назад вона поверталася з важкими думками, розмірковуючи над тим, що люди часто прагнуть неможливого не помічаючи, що вже володіють найкращим. В Єгипті її тягнуло на філософські роздуми. Знала, що залишилося не довго, і від того ставала нестерпною інтелектуальна спрага, намагання за будь-яку ціну докопатися до істинної сутності речей.

Закінчувався Єгипетський сезон. Лариса сиділа в саду вілли «Континенталь» й відпочивала після щоденних занять з учнями. Спекотне повітря здавалося нерухомим, немов би застиглим. Від того було важко ворухитися, хотілося, як і довколишня природа, завмерти та споглядати. Стан її здоров'я поліпшився завдяки сухому повітрю, навіть приступи задушливого кашлю майже не турбували. Вона час від часу поглядала на ліву руку, затаєну модними рукавичками, з надією, але дива не ставалося. Рука залишалася всохлою та майже нерухомою.

Микола не пішов з рештою учнів, любив вести неспішні бесіди, розмірковуючи над історією, культурою та звичаями цієї дивовижної країни.

— Леся Петрівно, погляньте туди, — махнув рукою вказуючи на горизонт, який від неї затуляли щільні кущі олеандру.

— Що ти там бачиш? — відказала хрипло. Хвороба добралася до гортані, перетворивши мецо-сопрано на хриплий здушений альт.

— Дуже незвичний колір неба. До зеніту фіолетово-олов'яне, а до південної сторони горизонту багряно-червоне, місцями оранжеве⁷. Неймовірно!

— Допоможеш мені підвестися?

Микола подав руку. Він завжди ставився до неї зі співчуттям, але волів цього не показувати, помічаючи, що їй неприємні будь-які прояви жалості. Кульгаючи на ліву ногу, Лариса пройшла невеликим садом й оминула живу огорожу. Перед нею розкинулася безкрайня кам'яна пустеля. Вітер, немов гігантське перекотиполе, перекидав

⁷ Опис горизонту запозичено з книги Миколи Охрименка "Під небом Єгипту".

висохлий розлогий кущ, цілеспрямовано штовхаючи його у їхній бік. Тепле задушливе повітря згустилося й набуло майже відчутної щільності.

Напередодні, в листі до матері, Лариса писала: «Не розчарував мене Єгипет, а ще більше причарував...» І тепер стояла горда та незрушна, споглядаючи зародження потужної стихії. Відчувала єдність з нею, оту буремність, яка все життя не давала спокою, змушувала попри хворобу, біль, втрати та розчарування підводитися, немов Сізіф — підіймати важкий камінь на величну гору⁸, знаючи, що подолати той шлях неможливо.

До зачарованої вчительки та учня підбігло двійко смуглявих хлопчаків. Вони несміливо переминалися з ноги на ногу та зиркали своїми темними блискучими очима. Микола помітив їх

⁸ Відсилання до «Contra spem spero!» Лесі Українки.

першим. Вони були майже ровесниками й часом спілкувалися між собою, на особливій суміші мов — чудернацькому коктейлі з французької, англійської та арабської.

— Саїд, Мухамед, щось сталося?

— Хамсин! Хамсин!, — заволали обидва, вимахуючи руками та виявляючи нетерпіння.

— Леся Петрівна, ходітьте до будинку. Вони дуже хвилюються, тож, думаю, що це небезпечно.

Тим часом вітер посилювався. Він здіймав пісок, прокочував його хвильками, розкидав поодинокі гілки... Поривом в обличчя Ларисі жбурнуло жменю піску й вона відсахнулася. Стерла з губ налиплі рештки й неквапливо попрямувала у дім.

До своєї кімнати не пішла, розташувалася у просторій напівтемній вітальні так, щоб бачити шаленство пустельного урагану. За хвилину стало майже нічого не видно. Пісок, немов густий туман, оповивав все довкола, закривав сонце,

летів, закручувався, засипав кущі, бився у двері, стіни, шибки... Їй здавалося, що відбувається неймовірне скажене весілля, яке неможливо спинити, чи забути. Все наповнювалося звуками розгульної природи, дивовижним співом піску, нечуваною мелодією пустелі й народжувало в душі Лариси поезію. Вона назве ті віршовані рядки: «Хамсин».

Микола залишився з нею. Він не розумів, звідки взялася щемлива прив'язаність до цієї жінки. Чи то спільна боротьба з туберкульозом робила їх ближчими, чи то її втаємничена сила та спокій так вабили. Вона не здавалася йому красивою, навпаки, її виразні впалі очі, обрамлені темними півколами, різкі вилиці та змарніле бліде лице не сприяли романтичним почуттям.

Пізніше, з листа своєї тітки Меланії, він довідається ким насправді була Лариса Петрівна. Успадкувавши виноробний бізнес батька,

долучиться до вшанування пам'яті своєї вчительки й заснує Лесин музей в Ялті, презентує меморіальні речі Київському музею та напише книгу спогадів «Під небом Єгипту».

А зараз ці двоє дивилися на безумство пустельного урагану, його неймовірну захопливу силу та відчували ту дивовижну єдність людини та стихії, яка дана небагатьом.

*І вся пустиня мов знялася вгору
І в небо ринула. На жовтім небі
Померкло сонце – око Озіріса –
І стало так, мов цілий світ осліп...⁹*

2020 рік

⁹ Уривок з віршу «Хамсін» Леся Українка. Зібрання творів у 12 тт. – К. : Наукова думка, 1975 р., т. 1, с. 363.

Оповідання написано у співавторстві з Катериною Холод

Агентка ЛУ

Жити буду, геть думи сумні¹⁰

Скуловатова О., Холод К. Агентка ЛУ // Скуловатова О. // Стежками Середзем'я: Альманах Української фантастики до 130 річчя Дж. Толкієна, - Чернігів: ЧМК ЦБС, 2022, С. 144-150.

У восьмикутній залі панувала гнітюча атмосфера. Присутні притишували голос і кидали короткі погляди на агентку ЛУ. Гамір стихнув, коли до приміщення увійшов командувач та, розташувавшись за центральним столом, звернувся до присутніх:

— Шановні особини, ми сьогодні зібралися через непросту справу, — зробив паузу, звиклий, що до нього прислухаються. — Розглянемо поведінку агентки ЛУ. Вона не тільки

¹⁰ Українка Л. Contra spem spero! / Леся Українка. Зібрання творів у 12 тт. – К.: Наукова думка, 1975, т. 1, с. 56.

багаторазово порушила правила, знехтувала нашими принципами, але й відмовилася коритися наказам. Тож я скликав невідкладну нараду задля винесення колективного рішення у справі.

ЛУ сиділа окремо від загалу, ніби зумисне протиставляючи себе рухливо-змінним сутностям решти особин. Її контрастно-опукла постать виглядала яскравою плямою на тлі світло-обсидіанової стіни. З миті повернення набула форми земної фізичної оболонки та вперто її тримала, витрачаючи енергію на контроль. Тонкі, майже білі губи стиснуті, але обличчя спокійне та незворушне. Дивилася на решту з-під напівопущених вій, не мигаючи.

— Непомітно, щоби вона розкаювалася, — пролунало надто голосно, і всі обернулися. Особина, зрозумівши, що її почула не лишень сусідка, змінила колір та майже злилася зі стіною.

— Прошу утриматися від коментарів, — командувач висунув на кілька метрів кінцівку, яка впритул наблизилась до порушниці. — Дамо слово ментору агентки ЛУ.

На середину приміщення вийшов підтягнутий сивий чоловік з військовою виправкою. Він теж час від часу набував земляноподібної форми на згадку про своє останнє оперативне завдання. Зупинився, уникаючи погляду в бік ЛУ, дістав блокнот і закашлявся. Все заради того, щоби відтягнути час.

— Дозвольте, командувачу, я з початку, — чоловік дочекався схвального похитування желеподібного тіла: — У травні 1880 року за земним календарем було прийнято рішення відправити черговий дослідницький десант на кілька земних локацій. Агентку ЛУ було переміщено на територію, яка звалася «Російська імперія». Щоби забезпечити її всім необхідним,

ми обрали заможну родинну комірку, але жінка, яка стала їй матір'ю, завдала нам клопоту, — ментор помітив, що слухачі захвилювалися. — Зараз поясню. Матір — біологічний суб'єкт жіночої статі, який спершу виношує, а тоді народжує особину. В цивілізації землян — це єдиний можливий спосіб розмноження.

Отже, спершу все йшло згідно з планом. Агентка ЛУ одержала ім'я Лариса, росла, розвивалась і регулярно відправляла звіти. Ми отримали цінну інформацію про природу, звички, інтереси та слабкості аборигенів. Проте, дослідженню заважала надто активна позиція її матері. Це створіння встигало скрізь. Замість того, щоб відправити дітей до гімназії, взялася вчити їх самотужки, влаштовувала поетичні вечори, збирала інтелігенцію (так зветься наділені розвинутим у порівнянні з рештою землян, інтелектом). Наші аналітики вважають,

що саме мати стала першою, хто збив агентку ЛУ зі шляху служіння. Згодом долучився її дядько, брат матері, який теж постійно впливав та задурював голову націонал-соціалістичними ідеями.

— Шановний менторе, ви емоціонуєте. Це — неприпустимо. Не примушуйте думати, що й ви піддалися хворобі землян. Пам'ятаєте наше головне правило? Холодний розум, — за командувачем почали повторювати вголос всі присутні. Зазвучало гучним речитативом: — Жодних емоцій, жодних переживань, жодних хвилювань — голоси злилися в єдиному звуку: — Спостерігаємо, вивчаємо та документуємо!

ЛУ промовчала, оглядаючи знайомих особин так, ніби бачила їх вперше. Її дратувало, як віддано вони повторили зазубрену з дитинства фразу, котру вона раніше часто вигукувала, віддаючись тій дивовижній єдності, яку

відчуваєш, коли твій голос зливається з хором
однодумців, і життя здається світлим та
сповненим сенсу.

Крім того, нахабно вип'ячувала перевагу
власних вольових якостей. В одному з її послань
значилося: «Я була малою горда, — Щоб не
плакати, я сміялась¹¹» Тому, — голос зробився
урочистим, — перша провина агентки ЛУ – пиха.

Запалу тишу перерізало колоратурне сопрано:

— Командувачу, дозвольте мені говорити.

— Не дозволю. Ви отримаєте слово пізніше.

Продовжуйте, менторе.

— Небезпечного брата матері (у землян він
зветься «дядько») Михайла Драгоманова, ми
мусили ізолювати. Вкрай рідко Наглядова рада
втручається в справи землян та інших цивілізацій,
але мене бентежив стан агентки ЛУ. Щойно
Михайло Драгоманов відбув у еміграцію, й

¹¹ Українка Л. Як дитиною бувало // Зібрання творів у 12 тт. – К. : Наукова думка, 1975 р., т. 1, с. 154.

справи почали налагоджуватися, як прибула тітка Єля — сестра батька. Не шуміть, — ментор підняв руку і зробив заспокійливий жест. — Перед засіданням всі, хто не має достатньо даних про землян, могли ознайомитися з матеріалами й не дивуватися влаштуванню їхніх соціальних комірок. Отже, Єля взялася за виховання агентки ЛУ, і знову нам довелося докласти зусиль, щоб знешкодити небезпечний вплив. Тож цю жінку заарештували за участь у замаху на шефа жандармів й заслали до Сибіру. Але агентка замість того, щоби зрозуміти попередження, надсилає таке: Ні долі, ні волі у мене нема, / Зосталася тільки надія одна: / Надія вернутись ще раз на Україну, / Поглянути ще раз на рідну країну, / Поглянути ще раз на синій Дніпро, — / Там жити чи вмерти, мені все одно...¹²

¹² ¹² Українка Л. Надія // Досвітні огні: збірка віршів / Леся Українка; ред. колегія: В. В. Бичко, М. М. Острик та ін. — К. : "Веселка", 1975. — 159 с.

— Менторе, я не розумію. Ви ж могли прямо повідомити підопічній, що вона зловживає своїм становищем та ставить під загрозу весь дослідницький проєкт?

— Пробачте, командувачу, але, на жаль, ми можемо лишень отримувати повідомлення від агента. Системи надсилань ще не розроблені, хоча наш технічний відділ вже працює над цим.

— Тобто ви відправляєте дослідника і чекаєте на звіти. Це все? — голосом командувача можна було різати гартоване скло.

— Боюся, що так. Але до цього нам вдавалося справлятися тими засобами, що маємо. Хоча й не можемо надсилати прямих звернень, але вміємо керувати обставинами. Перші дослідники були виключно трилобіти. Ми тоді сильно наслідили, і зараз люди викопують їхні рештки й створюють якісь смішні теорії.

— Смішні? Ви знову емоціонуєте?

— Ні, — опустил очі. — Це просто оберт мови, набрався від землян. Я ж щодня читаю зо два десятки звітних протоколів. Отже, після трилобітів ми припинили відсилати експедиції, не схожі за формою на аборигенів. Маю на увазі землян. Решта видів на цій планеті нецікаві через ще нижчий за панівну расу рівень інтелекту. Щоби максимально наблизити дослідника до людської форми буття, ми вселяємо його в жіночу особину як ембріон, і так він проходить типовий онтогенез.

— Добре. Позбавте нас фізіологічних подробиць. Повернімось до агентки ЛУ.

— Отже, вона почала проявляти музикальні здібності. Те, що в нашій цивілізації через особливості мовленнєво-слухового апарату вміють навіть наймолодші особини, в землян викликає захват. На Наглядовій раді було

вирішено, що потрібно якнайшвидше відкликати агентку ЛУ. Тож ми посприяли тому...

ЛУ вже не чула бубніння ментора. Згадувала сонячний морозяний день. Сніг, який сяяв та рипів під полоззями саней, запряжених трійкою сірих коней. Десятирічна та щаслива, вона вбирає в себе зимову красу, вдихає солодкуватий паркий запах коней, відчуває, як щипає щоки, а вони пашать, немов грона горобини. Родина їде до озера. Там біля ополонки місцевий священник освятить воду.

На ній теплі валянки, кожух та пухова хустка. Вона не замерзне, бо ж матір гарно її вдягнула, ще й підперезала. На Водохрещу завжди приходило багато людей, і цього разу назбиралося з пів села. Всі веселі, збуджені, по святковому вбрані. Їй приємно бути серед них, чути як перегукуються кумасі, та сміються дітлахи, штовхаючись та падаючи на сніг.

Раптом вона відчуває резонансну хвилю. Зосереджується. З ополонки поступово під вагою людей вичавлюється вода. ЛУ знає, що то не просто так. Це попередження, або покарання за музику. За те, що дозволила їй вийти назовні, показала людям через інструмент, якою прекрасною буває мелодія. ЛУ розуміє, що лід може тріснути, і тоді священник, рум'яні кумасі, пискляві дітлахи — всі вони опиняться в темній крижаній воді. Вона стримує енергію та не дає їй зруйнувати лід. Відчуває як тріщить в голові, як здуваються жили на худенькому дитячому тілі. «Невже вони не помічають?! — лунає в голові. — Чому, чому не втечуть якнайдалі від озера? Терпи ЛУ, терпи та тримай...», — набатом відбиває в мозку. Нарешті служба закінчується, і всі розходяться.

Зморена ЛУ знесилено бреде до саней. Лишень вдома мати помічає, що її валянки геть

промокли від води, яка залила кригу. Ввечері підіймається температура, і ЛУ вперше за десять років не надсилає звіт. Сили їй потрібні на боротьбу. «Так почалася моя тридцятирічна війна¹³», — буде вона повторювати з гіркою усмішкою, вкотре згадуючи той морозяний день.

— Розходимося на перерву, — голос командувача вивів ЛУ з задумливості. Присутні поспішили вирватися назовні, щоби поповнити запаси енергії та обговорити між собою почуте. Тільки ЛУ залишилася сидіти, споглядаючи відому лишень їй точку на глянцевої бездоганно-рівній стіні.

Вона ніяк не могла звикнути до свого світу, постійно згадувала Україну, яка стала для неї рідною, друзів, родину, чоловіка. Скільки б не говорив з нею штатний терапевт, не запевняв, що то була лишень експедиція, не хотіла йому вірити.

¹³ Фраза зі спогадів про Леся Українку її сестри Ольги Косач-Кривинюк.

Їй завжди навчали, що емоціонувати погано, що почуття лишень для нижчих істот, що потрібно сухо й стримано аналізувати інформацію. Стільки років підготовки, щоденних практик! Варто було їй потрапити на Землю, як все змінилося. Після того, як мала дружбу, любов, боротьбу, свободу та кохання, більше не могла й не хотіла бути ідеальним агентом. «Жити буду, геть думи сумні», — крутилося в голові, нав'язливо, набридало невгамовною мухою, билосся у свідомості.

Минуло вже чимало часу від репатріації з Землі. Вона боролася, борсалася як скажена, зчіплювала зуби й терпіла біль, але вони виграли. Забрали назад її дух, облишивши змучене, висушено хворобою та стражданнями хворе тіло. В останні хвилини перед переміщенням ЛУ ще бачила, як ридала над нею матір, як кусала сухі губи сестра Ізідора, і як метався кімнатою

Климент. Її Кльоня¹⁴ був опорою, надією та міцною зв'язкою, тим, завдяки кому вдавалося чинити супротив всі ці роки. «Можливо саме кохання — це дивовижне почуття, про яке забулася наша цивілізація, є відповіддю на всі ті загадки, котрі даремно намагаються розгадати дослідники. Ми хочемо поглянути на Землю з позиції чистого розуму, без емоціонування, а це неможливо, як неможливо відчути запах квітки, якщо не маєш нюхового аналізатора. Як би я хотіла зараз просто лежати на зеленій траві, дивитися в небо та відчувати запах медоносних трав».

Після повернення ЛУ дратувало, що на базовій станції лише запах антисептиків. Їй не вистачало всього того коктейлю з ароматів, який зустрічала на Землі. Вона згадувала як пахнула пріла осінь в Колодяжному, який насичений

¹⁴ Так у близькому спілкуванні Леся Україніка називала свого чоловіка Климента Квітку.

міцний аромат мала конюшня, коли дитиною бігала туди дивитися на коней, який запах стояв в хаті, коли раз на рік матір бралася зчиняти паски... Тепер існував лишень запах стерильності й він пригнічував.

За рефлексією ЛУ не помітила, як восьмикутна зала почала наповнюватися особинами. Перерва закінчилася, і мало продовжуватися засідання. Командувач оголосив про початок:

— Сподіваюся, що на цей раз всі змогли ознайомитися з матеріалами справи агентки ЛУ й ми можемо трохи швидше, не відволікаючись на роз'яснення особливостей побуту та соціального устрою землян, — кинув багатозначний погляд на ментора, — Перейти до суті питання.

— Намагатимусь бути лаконічним, — Ментор відповів, з ляскотом приставивши ногу до ноги. — Отже, коли земна оболонка агентки ЛУ захворіла

на туберкульоз кісток, ми припинили ретельний нагляд і чекали, що вона от-от облишить тіло. Проте, вона вперто чіплялася за нього й продовжувала творити жахливі речі: малювала, грала на фортеп'яно й найогидніше — писала вірші. Всі повідомлення від неї приходили в цій нестерпній чуттєвій формі. Їх неможливо було читати...

— Знову емоції? Я починаю думати, що це надто заразно, — очі командувача кидали блискавки. — Зберіться.

— Я намагаюся, але ці вірші, щоб їм. Ви лишень послухайте: Вона мені співала про любов, / Про молодощі, радощі, надії, / Вона мені переспівала знов / Те, що давно мені співали мрії¹⁵...

— Припиніть. Це нестерпно — командувач затулив вушні отвори й зробився червоний, очі

¹⁵ Українка Л. Стояла я і слухала весну / Леся Українка. Зібрання творів у 12 тт. – К. : Наукова думка, 1975., т. 1, с. 118.

вилізли з орбіт й горіли скаженим вогнем. Але раптом зібрався, змінив колір на блідо-сірий, помітивши круглі очі та напіввідкриті роти підлеглих – Пробачте. Це, справді, примушує вертатися до первісних реакцій, робить з нас дикунів, як аборигени Землі. Менторе, попрошу більше не цитувати ці римовані слова.

ЛУ дивилася на них, скрививши рот в посмішці. Було кумедно спостерігати, як особини бояться показати те далеке й приховане, що хоча й загнане в глибини несвідомого, все ж є, нікуди не зникнуло. Коли вона тільки проходила вишкіл, серед курсантів ходила легенда. Її передавали пошепки, так, щоб ментор не почув. Розповідали, що колись був агент, якого відправили на Землю й він на стільки загрався та прикинувся симпатією до аборигенів, що навчив їх видобувати вогонь. Його дії спричинили переворот в місцевому устрої й мали великі наслідки для цивілізації.

Ще тоді ЛУ розмірковувала, що було би цікаво потрапити саме на Землю, де існує така особлива форма життя. Коли отримала розподіл, то надзвичайно зраділа призначенню. Пізнавальний інтерес, був однією з незаборонених реакцій, хоча вважалось, що хороші агенти вміють його пригнічувати.

«Вся наша цивілізація будується на пригніченні, уникненні та інтелектуалізації психічної сфери. А що коли ми теж колись були такими як земляни? Якщо ідею про те, що ми — вища раса нам нав'язали разом з механізацією ручної праці та вирощуванням і утилізацією віджилих особин. Що коли первинний розподіл за здібностями, покликаний мінімізувати непередбачуваність це ще один спосіб контролю, — ЛУ відчула, що знову відключилася і не слухає монотонне бубніння ментора, який з усіх сил намагається оповідати лаконічно та послідовно.

Він перераховував все, що вона робила та як вони катували її тіло хворобами, щоб вибити, витрясти з нього бентежний дух. Згадував, як ходила у вишиванці, дражнячи імперців, як подорожувала й шукала місця, до якого їм важко буде дотягнутися, щоб пришвидшити її повернення.

ЛУ згадала, як три роки поспіль зимувала у Єгипті. То були цікаві часи, бо через особливий клімат та розташування відносно координат зоряного простору Наглядовій раді було важко впливати на її тіло.

— Отже, агентка провалила завдання, — голос ментора увірвався у свідомість, — І ви — командувач, та ви — особини, повинні винести вирок та вирішити, що робити далі.

— Дякую, менторе. Надаймо слово агентці ЛУ.

— Ви вже все вирішили, тож не бачу сенсу.
Коли відбудеться ліквідація?

В залі запанувала в'язка кисільна тиша. «Якби тут існували комарі, я б зараз почула їхнє гудіння...», — ЛУ охопила глибока апатія. Вона давно здогадувалася про свою подальшу долю, але зараз це стало на стільки очевидним, що не вимагало підтвердження. «Особина, яка не справилася з покладеною на неї роллю підлягає ліквідації», — так було записано в статуті і виконувалося понад три мільйони років.

ЛУ сиділа в трикутній кімнаті й намагалася сповна насолодитися спогадами. Їй згадувалася Грузія. Не кам'янисті, сповнені самоповаги гори, чи стрімкі мерехтливі річки, а той вільний дух, який прокидався від споглядання суворої

бентежної краси. Зі стану напівтрансу її вивів скрип однієї з площин кімнати, яка обернулася довкола осі й впустила ментора.

— Я прийшов попрощатися.

Вона повільно підняла очі, поступово прямуючи від блискучих туфель, вздовж чітких стрілок штанів, повз застібнуту під горло сорочку до змарнілого обличчя, що нагадувало передсмертну маску фараона, яку ЛУ бачила в Каїрському музеї.

— Я б запропонувала стілець, але його тут немає, — посунулася на ліжку. Ментор зашарівся, не знаючи куди діти власне тіло.

— Я не міг інакше. Мусив все розповісти. Ти сама винна.

— А хіба я щось вам казала? Чому вас гризе провина?

— У нашому теперішньому вигляді ми існуємо тисячі поколінь. Світи утворюються,

розвиваються, зникають... Ми це фіксуємо та досліджуємо. Наша роль — спостереження. Варто включитися емоціям і починається втручання. Ти знаєш про Ішуа? — ментор озирнувся, ніби очікуючи, що раптом з'явиться стілець. Зрештою всівся на ліжко, намагаючись не дивитися в допитливі очі агентки ЛУ.

— Ми на вишколі це не вчили.

— Він, як і ти, був агентом на Землі. Я не догледів, що Ішуа має надто вразливу натуру, хоча, потрібно віддати належне, гарно маскувався. Він пройнявся любов'ю до аборигенів та узявся їх рятувати, намагаючись вселити добро в їхні дикі душі. Система повернення була ще недостатньо розробленою, тож нам довелося відправити ще одного агента, який і домігся відділення Ішуа від фізичного тіла. Він так гарно тримався за земну оболонку, що

лишень на третій день вийшов з неї, та аборигени бачили особину, вважаючи її духом.

— А що сталося з тим агентом, який посприяв поверненню Ішуа?

— Він самоліквідувався. Люди називають це самогубством, – ментор зам'явся. Було помітно, що намагається щось сказати, але не може добрати слова.

— Ви хочете, щоб я теж самоліквідувалася?

— Я завжди ставився до тебе рівно та спокійно й зараз намагаюся витримати цю дистанцію, але мені важко подолати емоційність, кола мова йде про фізичне знищення особини.

— Я посилаю доленьці своїй, / Щоб і мені дала кінець такий, / Щоб я була спокійна в час конання¹⁶...

— ЛУ, ти знову починаєш? – здихнув сумно.

¹⁶ Українка Л. Дивлюся я на смерть натури / Леся Українка. Зібрання творів у 12 тт. – К. : Наукова думка, 1975., т. 1, с. 226.

— Менторе, я вже не можу інакше. Не емоціонуйте. Я готова до ліквідації.

Раптом ментор підскочив і його змарніле обличчя змінилося: розгладилися зморшки та з'явився рум'янець.

— Вставай! Хутчій за мною! Пройдемо між перемінками, — він кліпнув очима зупинившись напроти цифрового табло. Площина повернулася, пропускаючи їх в довгий білий коридор, за будовою схожий на простерилізований кішківник. До депортаційної рубки рухалися максимально швидко, оминаючи застигли очі камер спостереження. Вже в середині ментор вказав агентці ЛУ на кабінку.

— Але ж, менторе, що буде з вами? Точно хочете, щоб я це зробила?

— Так. Приготуйся. Зараз відкриваю двері.

— Але де я опинюся?

— Немає часу обирати родину, — він вже натягнув навушники і вібраціями голосових зв'язок виводив проникну гулу мелодію, покликану запустити процес переміщення.
— Застрибуй.

ЛУ кинулася в чорну порожнечу депортаційної кабіни.

— Щастя тобі, — промовив ментор, спостерігаючи за спалахом крізь опуклий ілюмінатор.

— Любий. Поглянь як прекрасно. Зірка падає.
Загадаєш бажання?

Чоловік ніжно відвів неслухняну біляву прядку від маленького вушка та прошепотів:

— Хочу, щоб у нас народилася дівчинка.

Олена Скуловатова

— Так і буде, — жінка ніжно усміхнулася. —
Назвемо її Леся.

2021 рік

Хустський замок

Скуловатова О. Хустський замок / Скуловатова О. // Мандрівник. Літературний часопис, 2022, - Том 10. - Хмельницький: Видавець Стасюк Л.С., 2021. - 152 с., іл., С. 73-80.

Колись, коли земля була молодою, на цьому місці вирував вулкан. Кипів, виштовхував у небо сірчану пару, плювався вогнем, гуркотів, сміючись над світом. Минулося. Заснув, осипався, виположився. Тепер на вершині замок. Закинутий, порослий бур'янами, тягне в небо напівзруйновані вежі, відправляє сигнал в космос, прагне розповісти важливу, лише йому відому таємницю.

На Західній вежі звили гніздо лелекі, але зараз їх немає. Відлетіли до далекого Єгипту. Замок чекає на їхнє повернення, щоб знову побачити, як утворять пари та виведуть маленьких кумедних пташат, навчать їх літати й вже разом відбудуть в далекі африканські землі.

Снігу цього року не багато випало. Лише притрусило старі мури, сховало рани на кам'яному тілі, додало замкові чорно-білої краси, розчинивши кольори в холодному безмежжі.

Серпантинном підіймалися двоє. Вона щебетала, він слухав. Чи удавав, що слухає, милуючись свіжою красою, розпашілою на ранковому морозі.

— От дивина, я коли тут з батьками років з десять назад гуляла, все таке закинута було, ледве ми того замку дісталися, а зараз і дорогу прокладають, і порядок навели. Та й Хуст мене вразив. Не таким пам'ятаю: занедбаним, сумним та сірим. А зараз ошатності набув, розбудувався, прикрасився на європейський лад.

— Я студентом сюди якось потрапив. Ми до замку навпростець схилами дерлися, ох і бруду тоді на кросівки набрали, ледве відшкрябали, —

зітхнув, пригадуючи часи, коли було все просто й легко.

— А то що там? — махнула рукою вбік дівчина.

На галявині проглядалися закинуті могили з похиленими пам'ятниками та іржавими хрестами й стела. Табличка скупа, не багатослівна: «Героям Карпатської України, 1939» й чотири віршовані рядки.

— Тут слова жалоби, але ж нічого про тих героїв немає. Ні імен, ні подій...

— Тому й герої, що полягли безіменні. Подвиг боротися, коли знаєш, що ніхто не згадає, не розкаже епічну історію, не зітхне сумно, не проллє сліз...

Та замок знає про тих героїв, про них і решту похованих на пагорбах. Несуть підземні води до його закинутої, схованої під обвалом, криниці

спогади й сні всіх, кого надійно укрила ця камениста земля. Сумні, здебільшого, ті історії.

Замок міг би розповісти, що полеглі герої — це відчайдухи, які намагалися між могутніх зажерливих імперій збудувати власну незалежну Україну. Бачив як вони збиралися, радилися, вболівали. Це було в ті часи, коли Хуст на кілька місяців став столицею Закарпатської України. Але Гітлер розіграв цю карту. Віддав Угорщині новостворену державу. Йому важливіше було Будапешт на свій бік схилити. А ті герої боронили вільну мрію до останнього, а зараз спочивають в мирі й нашіптують, нашіптують свої спогади...

— Тут табличка є. Пишуть, що Максиміліан Волошин очолив уряд Карпатської України...

— Я читала про нього, але хіба згадаю. Щось про Карпатську Січ вчили в школі. Мене тоді вразило, що була окрема Жіноча Січ, а більше й не пам'ятаю нічого.

Замок слухав та згадував, як маршували вулицями Хусту вдягнені в бушлати й підв'язані солдатськими ременями, веселі, окрилені новою надією дівчата. Не довго вони воювали, потрапили в полон і на світанку були розстріляні угорцями. Їх поховали не в цій горі, та замок далеко бачив навкруги.

— Стільки історії, в цих місцях, аж соромно, що ходимо не знаючи.

Хлопець узяв дівчину за руку, і вони кинувши сумний погляд на пам'ятник, попрямували далі. Налиплий на гілках дерев сніг, додавав лісові казкової таємничої краси.

— Я читав, що цей замок належав Дракулі. Не боїшся? — хлопець удав, що замість рук в нього пазурі та викотивши очі нависнув над дівчиною.

— От дурко! – відмахнулася, — Який Дракула, тож в Трансільванії було.

— То Влад Дракула в Румунії промишляв, а його пращур тут. Пише путівник, що Угорський король подарував ці землі лицареві Драгу, суворому та жорстокому чоловікові з обличчям вкритим шрамами. Драг з румунської означає біс. Король його побоювався й нацькував місцевого князька, а той відтіснив лицаря до Румунії... Ну, а його нащадок виправдав прізвисько своєю жорстокістю і став легендою, — хлопець сховав ламіновану книжечку до кишені.

Боляче відлунила замкові та згадка, пам'ятав з якою кров'ю відступав Драга, скільки людей полягло в тій битві.

— О, вже видно мури. Вони такі загадкові в цьому вранішньому тумані. Треба зробити світлину. Тут гарно. Все довкола розчистили, прибрали.

Молоді люди вийшли на утоптаний тисячами ніг майданчик, з якого відкривався краєвид на

долину. Оповита легким маревом, вона здавалася сонною. Місто жило звичним життям, і лишень зрідка хтось з містян підіймав голови, щоб поглянути на мальовничі руїни, помилуватися колись незламною твердинею, покликаною боронити соляний шлях. Тепер солі вдосталь, а замки втратили своє оборонне призначення. В епоху атомної зброї військовим більше не потрібні кремезні кам'яні мури. Цікаві вони лише самотнім шукачам прекрасного, тим, хто здатен бачити красу в посивілих від паморозі стінах, старому вкритому лишайником камінні, рештках арок та склепінь. Дивитися, думати, відчувати історію, пропускати її крізь себе перетворюючись на вмістилище старих легенд.

Дівчина безперестанно клацала телефоном, знімаючи все навкруги. Їй перехоплювало подих від висоти, паморочило голову й окрилювало

відчуттям свободи. Розкинула руки, підняла обличчя до неба та прокричала: «Е-ге-ге-й!»

Вітер підхопив голос, поніс над околицею, закрутив та вдарив об стіни. Він розсипався друзками, уламками: «Ге-ге-гей...», — лунало довкола.

Хлопець підбіг, схопив її за талію та прокрутивши поставив. Зустрілися гарячі губи, зупинився світ...

Дивився на те замок, іншу історію згадував, далеку. Трапилась вона з засновником Хусту воєводою Густом. Поїхав він на полювання, а тим часом замок захопили татари. Забрали його дружину та сина. І дав воєвода обітницю вбивати всіх татар, яких зустріне на своєму шляху. Через багато років син повернувся. Батько його не впізнав, прийняв за татарина та наказав стратити. Та коли мертве тіло роздягнули, побачили родиму

пляму, по якій пізнав старий воєвода сина. У розпачі Густ устромив ножа собі у серце.

Коли б замок міг говорити, то зупинив би людей, що безперестанно проливали кров, але він мовчав. Лише одного разу не витримавши, подав голос. Нестерпно було йому бачити, що люди коять, звернувся до стихій, і вони почули.

Почалася гроза і блискавиці вдарили відразу в кілька веж, а одна влучила у пороховий склад. Вся долина тоді почула гнівний голос замку. Не витримали мури, осипалися, розлетілися тисячами шматків, засипали схил і тих нещасних, хто опинився поряд.

Спинилося тоді місто, замислилися люди, та не на довго вистачило науки, знов життя закрутилося.

— Тут все таке старовинне, — дівчина вилізла на одну зі стін і звідки озиралася довкола.

— Обережно там, тримайся.

— Все добре. Як думаєш, тут залишилися скарби, чи всі вже викопали?

Коли б замок вмів усміхатися, то усміхнувся б, бо багато вивезли добра, коли стіни розвалилися, але не все. Розміщувався у замку довгий час монетний двір на якому карбували золоті дукати. Справжні, не ті мальовані папірці, що їх люди грошима зараз кличуть. Сховав їх замок надійно, бо бачив, що людям добра не приносять статки, лишень самі біди.

Думав замок: «От віддав би я цим двом мою скриню з монетами, чи стали б вони щасливіші, ніж зараз, коли ще нічого не мають, крім кохання, вільні бродити світом, дивуватися й радіти? Скарби зроблять їх пихатими, сумними, скують та примусять боятися. А зараз не знають страху й в тому прекрасні».

— Злазь з муру. І так все розсипається, хочеш доламати. Краще зробимо селфі на згадку.

— Ой, поглянь, тут надряпано: «Оксана + Микита», — може це про нас, хтось передбачив, що прийдемо, та написав.

— Це каміння вже стільки тих Оксан та Микит бачило...

— Та мабуть, тисячу років стоїть...

— До замку городище давньоруське на цій горі розміщувалося, а до нього ще хтось жив... Тож тисячею років не обійшлося. Колись бродитимуть такі ж двоє, тільки у шоломах з антенками, й казатимуть: «Колись тут мешкали гомо сапієнси, що вважали себе людьми розумними».

Почулося ревіння двигунів. Кілька великих позашляховиків штурмували гору, вперто загрибаючи та розкидаючи гравій широкими потужними колесами. На майданчику при вході спинилися й виплюнули веселу гамірну компанію. Від її галасу зникла магія старовини й

відразу стало не затишно, тож дівчина та хлопець
взялися за руки й пішли донизу.

У невеличкому вуличному кафе грала музика.
Через карантин заходити всередину забороняли, а
щоб відвідувачі не замерзли, їм виносили картаті
пледи. Дівчина загорнулася так щільно, що
виднілося лише округле личко. Вона
принюхувалась до кави, наважуючись
простягнути руку та узяти філіжанку. Апетитна
пінка з сердечком посередині запрошувала
зробити ковток, відчутти терпкість та тепло.

— Тут гарний собор, — хлопець кивнув в бік
величної споруди.

— Так, чимось схожий на замок.

Вони не знали, що на побудову собору
розібрали розвалену вибухами вежу. Тож тепер

частка замку жила серед містян, на яких раніше він міг дивитися лише з гори.

— Замок такий чудовий. Хотілося б щоб наші онуки його побачили, але чи достоїть?

Замок знав, що стоятиме, і для внуків, і для правнуків, бо доки тримаються купи, бодай, кілька камінців, живе душа замку.

Дівчина та хлопець допили каву та пішли мощеною вуличкою, а замок сумно дивився їм в слід. Він вже встиг до них звикнути, і не знав, чи доведеться зустрітися ще раз.

2021 рік

Дитина з майбутнього

Оповідання одержало Третю премію VI Всеукраїнського літературного конкурсу ім. Леся Мартовича (2022)

Аліна давно вирішила, з Івасем щось не так. Більшість дітлахів, потрапляючи на майданчик, поводитися, ніби їх випустили на волю з мавпячого вольєра. Івась же сідав на лавиці й незворушно спостерігав, немов величний сфінкс, якого вона бачила, коли літала з подругою до Каїру.

— Пограйся з друзями, — виштовхувала сина.

Він підводив на неї великі волошкові очі, вдивлявся у втомлене обличчя та, зістрибнувши з лавки, розміреним кроком йшов до гурту. За кілька метрів спинявся та застигав. Не хлопчик, а скіфська баба, яка пройшла порталом крізь століття. Якщо дітлахи не зважали на Івася, міг простояти годину поспіль. Якщо хтось намагався

з ним заговорити, відповідав односкладно, немов автовідповідач. Коли ненароком якийсь бешкетник, тікаючи від квача, влітав у нього й збивав із ніг, Івась підводився, обтрушував одяг і полегшено, немов виконав обов'язок, повертався на лавку.

— Яка у вас спокійна дитина, — дивувалася сусідка, присідаючи поруч Аліни, щоб відпочити від своїх непосид-близнюків.

— Надто спокійна, — важко зітхала Аліна.

Вона ніколи не жалілася. Відтоді, як чоловік пішов до іншої, покинувши її з тримісячним немовлям, Аліна щепила зуби й жила на межі виснаження. Проте Івась її бентежив, і зрештою це стало нестерпно. Одного дня не витримала і відвела сина до психолога, у глибині душі сподіваючись на «чарівний рецепт».

Психолог довго говорив із хлопчиком і нарешті покликав її до кабінету.

— Чому ви вважаєте, що з ним щось негаразд?
— спитав, стягуючи на кінчик носа окуляри в тонкій золотавій оправі.

— Він надто тихий, серйозний, мовчазний, замкнений... Не зрозуміло, що думає, чого хоче. Я підозрювала аутизм, але дефектолог завірив, що помиляюся.

— Хлопчик цілком здоровий, — усміхнувся привітно, ніби погладив плече. Аліна подумала, що в нього напрочуд інтелігентне обличчя, яке не часто зустрічається в сучасних молодих людей. Здавалося, цей чоловік зазирнув із минулого, не справжнього, а романтизованого, оспіваного в повістях, які читала дівчиною, сховавшись від хатньої роботи.

— Але ж він не бігає, не кричить, не бавиться,
— спробувала пояснити свої тривоги.

— Вам пощастило бути мамою такої дитини.

— Якої, такої? — роздратувалася, відчула, як щойно виникла симпатія до психолога розтанула й відразу пошкодувала грошей, які доведеться віддати за зустріч.

Він не зважив на її стан, проникно поглянув в очі й напівшепотом сказав:

— Особливої. Такими, вірю, будуть люди майбутнього.

Аліна взяла Івася за руку й вийшла надвір. Попрямували алеєю з хворих, передчасно пожовклих каштанів. Відчувала розчарування й звичний смуток. Івась спинився, зацікавившись мурахами. Вони рухалися живим коридором від потрісканого бордюру доріжки до невеличкої зарослої бур'яном клумби.

— Івасю, ідемо вже. Ще багато роботи вдома.

Хлопчик, здавалося, не чує. Його цілковито поглинуло споглядання метушливого снування комах. Аліна називала це: «Івась зависнув».

Дорогою він постійно спинявся, цікавлячись то одним, то іншим явищем. Непомітне життя, яке проходить повз звичайних людей, занурювало його в стан, схожий на медитаційний транс. Погойдування квітки на стеблинці, пурхання метелика, стрімкий політ перекотиполя, веселкові розводи бензину в калюжі, незвичної форми вибоїни на асфальті, малюнок хмаринок — це все заворожувало Івася.

Аліна намагалася поводитися терпляче, але її діяльна натура не витримувала довгих павз. Вона роздивилася довкола і смикнула сина:

— Ідемо вже. Це ж звичайні мурахи.

Івась слухняно вклав маленьку долоньку в руку матері й поплівся слідом. Аліна буркотіла під ніс: «Особлива дитина, особлива дитина, йому б таку особливу дитину. Зідрав із мене купу грошей. Я б могла купити малому нові штанці, чи собі щось», — на душі стало зовсім похмуро. На

власні потреби Аліна намагалася не витратитися, зарплатні ледве вистачало на комуналку та продукти, аліментів давно вже не чекала, бо її колишній чоловік вже рік, як зник з радарів й не об'являвся.

Увагу Івася прикував жук, який намагався всістися на тонку стеблинку, мостився, дзижчав, але ніяк не міг зачепитися. «Що коли цей жук незвичайний, — думав Івась, — такий, як я.

Перед сном Аліна завжди читала синові. Він ніколи не коментував почуте, не ставив запитань. Вона не знала, чи розуміє про що йдеться. Цього разу була історія про чудовисько. Книжка проста й весела, й Аліна кілька разів мимоволі усміхалася чудернацьким пригодам персонажів.

— Синку, тобі сподобалося? — перегорнула останню сторінку.

— Так. Потішно слухати, хоча це вигадка. Навіщо вигадувати, коли у світі стільки всього справжнього?

Запитання спантеличило. Івась рано навчився говорити, але Аліні здавалося, він економить слова, вимовляє лише найнеобхідніші.

— Фантазія дуже важлива, завдяки їй існують технології. Усе чим ми користуємось, колись виградали.

Уперше за тривалий час очі Івася загорілися. Зрадівши його інтересу, Аліна кинулася розповідати про винаходи. З того часу щодня вишукувала інформацію про різні відкриття, технології й переповідала синові. Івась слухав і вимагав ще. Аліна накупила дитячих енциклопедій про науку, й хлопчик по них вчився читати. Це були щасливі хвилини, коли їй здавалося, що син нарешті висовує голівку із власної мушлі.

Якось у парку на їхню лавку сів молодий чоловік. Аліна не відразу впізнала психолога, до якого водила Івася.

— Хотів сказати, зустріч із вашим сином справила на мене враження. Він поставив лише одне питання, а я постійно про це думаю.

— Цікаво, — Аліна повернула голову й зі здивуванням відмітила, що в його очах відбивається блакить неба, на підборідді відросла, густа щетина. Ці деталі здалися чомусь важливими.

— Зараз згадаю приблизно так: «Чому дорослим важливо щоб діти стали, як вони?» Ви знаєте, тут стільки ґрунту для рефлексій. Мене, до речі, звать Михайло.

З букетом яскраво-жовтого кленового листя підійшов Івась. Привітався кивком голови й завмер, впритул розглядаючи психолога.

— Привіт, хлопче. Якщо ти не проти, поспілкуємось?

Івась кивнув.

Вони говорили, а здивована Аліна слухала. Син, як завжди, скупіше використовував слова, проте розмова складалася напрочуд логічно. Ніби хлопчик нарешті зустрів гідного співрозмовника. Вона переживала дивні відчуття, здавалося, починає розуміти, що психолог мав на увазі, коли назвав Івася особливою дитиною. Це знання складно вкладалося в одну лінійну думку, воно народжувалося на рівні відчуттів, вимальовувалося химерною картинкою й чіпляло за живе.

— Ви плачете? — психолог простягнув серветку, помітивши на очах Аліни сльози.

— Порушника потрапила, — запнулася, — неправда. Я дійсно плачу. Нарешті зрозуміла, чим мій Івась особливий.

Цього вечора Аліна йшла додому, зачудовано розглядаючи знайому дорогу, малюнок пожовклого листа на фоні сірого неба, вигадливо-клубчасті хмаринки, відчувала прілий запах осені. Наступного дня знову зустрілися в парку. Тоді ще раз. Довгі неквапливі розмови поступово стали звичкою.

Аліна ловила себе на думці, що почувається завислою між часом. Ніби втрапила в дивовижний світ, де немає комп'ютерів, смартфонів, де не планують колонізувати Марс. Світ, де незнайома людина може просто сидіти на лавці та обговорювати з п'ятирічкою філософські питання, які постають із часів Сенеки.

А потім почалися дощі. Вулиці заливало брудною водою, і ніхто без потреби не виходив із дому. Аліна сумувала за прогулянками, а Івась сидів на підвіконні й споглядав брудні потоки, які стікали віконними шибками. Аліна працювала за

комп'ютером, намагаючись вкластися в дедлайн, і крадькома поглядала на сина.

— Мамо, хочу, щоб прийшов той дядя, мій друг, — Аліна підняла широкі, свіжо пофарбовані брови. Івась не часто про щось просив.

— Зараз спробую його набрати.

Почулися гудки, але слухавку не взяли. Ввечері Михайло передзвонив, перепросив і обіцяв завітати в гості.

Пили чай із сервізу, який колись Аліні подарувала мама зі словами, що то посаг, і він роками пилився на полиці. Нарешті прийшов його час. З того дня Михайло став постійним гостем їхнього дому.

Минуло пів року. Аліна крутилася біля дзеркала, соромлячись власного щастя. Постійно

поправляла фату, торкалася холодними долонями розпашілих щік, та розгладжувала скромну пряму сукню.

— Мамо, уже пора йти, — Івась у чорному костюмі, з метеликом на шиї, виглядав, хористом, що от-от заспіває "Санту Лючію".

— Любий, хочу дещо тобі сказати...

— Подякувати, що обрав тобі гарного нареченого? Він мені відразу сподобався, тож я трохи постарався — обличчя Івася освітила вдоволена усмішка, і серце Аліни радісно застукало.

Вона притягнула сина до себе, обійняла, пригладжуючи неслухняне волосся, та прошепотіла:

— Хотіла сказати, що мені дуже пощастило мати такого особливого сина.

2022 рік

Зустріч у Нью-Йорку

Весна стверджувалася у своїх правах, бубнявіла пуп'янки, гнала молоду траву, пахнула квітами та свіжістю. Чоловік у норфолкському твідовому піджаку та вузьких штанах в тонку смужечку, поправив окуляри та розгорнув книгу. На твердій темній обкладинці значилося «Марк. Твен. Таємничий незнайомець». Сидів у вільній позі, закинувши ногу на ногу, й коли б не кашель, який постійно заважав зосередитися, ніхто б не здогадався, що він тяжко хворий.

На просторий балкон, увитий диким виноградом, вийшла жінка тримаючи картатий шерстяний плед.

– Любий, я прикрию тебе, сьогодні вітряно, – спробувала огорнути його плечі.

– Голде, дай мені насолодитися свіжістю вітру, вже скоро земля прикриє, – він говорив

таким тоном, ніби це була не аби яка весела новина.

– Не кажи так. Я не можу цього чути, – жінка затулила вуха й вся стиснулася.

– Пробач, люба, я просто дурень, – простягнув до неї руку та ніжно торкнувся згину ліктя.

– Шоломе, коли ти станеш серйозним? – Голде важко зітхнула.

– От постарію на кілька годин і порозумнішаю, – чоловік підморгнув і знов зайшовся приступом кашлю. Віддихавшись зробив ковток теплої настоянки на травах, яку подала дружина. Гіркувата ароматна рідина зволожила гортань і на хвилину виникла примарна ілюзія, що стало легше дихати. Шолом спробував вдихнути на повні груди. – Дякую, що знайшла її для мене. Я б помер з цікавості, якби

не встигнув прочитати цю книгу до власного похорону, – кивнув на грубий том.

– Марк Твен так її й не дописав, – на очі Голде лягла тінь смутку, чи то за померлим письменником, чи то за власним близьким горем.

– Тож, уяви, силу таланту цієї людини, якщо навіть недописаний твір розійшовся таким тиражем.

Голде підійшла ззаду та обвила білими тендітними руками кістляві плечі чоловіка. За роки боротьби з туберкульозом він сильно схуднув, і доводилося лишень дивуватися, як тримається життя в цьому виснаженому тілі. Вона відчула приплив щемливої ніжності й глибоку всепоглинаючу тугу. Згадала їхню першу зустріч, коли майже сорок років назад він приїхав в маєток її батьків, щоб навчати грамоти. Хіба вона могла тоді уявити, що цей веселий юнак з живими блискучими очима, стане її чоловіком. Голде

згадувала через що їй довелося пройти, щоб вибороти право вийти заміж за бідного вчителя, якого кохала понад усе. Відчувала, що скоро доведеться прощатися, і це краяло змучене серце.

Шолом, зігрітий м'яким заколисливим теплом дружини, кинув погляд на книгу і згадав інший весняний день, що трапився за десять років до цього. Тоді він, ще молодий та сповнений сил, приїхав до Америки. Вона викликала в нього цікавість змішану із захопленням. Безкрая, активна, молода... Але найбільше враження справила зустріч із Марком Твеном.

Того пам'ятного дня, як і тепер, природа прокидалася від зимової сплячки. Письменники домовилися зустрітися в місцевому парку. Вони відразу впізнали один одного, хоча ніколи раніше не бачилися. Марк кремезний, з помітним пузцем. Його імпозантні вуса й моряцька виправка не залишали жодного сумніву, що ця людина

провела багато років на флоті. Шалом виглядав інтелігентно: піджак, жилетка, окуляри в тонкій оправі та ланцюжок дорогого кишенькового годинника, який відбивав сонячні промені.

Привіталися, піднявши високі циліндри, й присіли на дерев'яній лавиці, розташованій в тіні старих загрубілих кленів. Марк розкурив люльку й повітря наповнилося ядучим запахом міцного тютюну.

– Я, напевно, покажуся вам нескромним, але мене часом називають єврейським Марком Твен¹⁷.

– Хо-хо, – Марк Твен випустив дим та відкинувся на спинку лави. – А мене – американським Шалом Алейхемом.

В цей момент Шалом відчув, що зустрів людину близьку по духу. Вони говорили про

¹⁷ Рабби Й. Т. Еврейский мир / Рабби Йосеф Телушкин, – М, 1995 – 201с.

мистецтво, про мандри, лишень про книги мовчали, відчуваючи, що цю тему треба залишити нащадкам.

– Мені пощастило побувати в Україні, – Марк зробив паузу чекаючи реакції співрозмовника.

– Та, що ви кажете...

– Саме так. Я був в Одесі, це ще у свою моряцьку юність, – Шолому здалося, що сиві вуса співрозмовника настобурчилися від гордості, коли він вимовив цю фразу.

– Одеса. Я полюбив це місто котів та гладких сторічних платанів за його неповторну душу, свіжий морський вітер та надривні крики вранішніх чайок над портом. Проте, з усіх міст, де я побував, мені найдорожчий Єгупець.

– Що, вибачте. Не чув про таке...

– То я якось, у своєму творі, назвав так Київ. Коли ти єврей, твій світ інакший, тому й топоніми набувають особливого звучання. Я назвав його

так, бо в дечому він нагадує Єгипет, де у рабстві жив мій народ¹⁸ – Шалом вловив здивовану реакцію співрозмовника. – О, не кажіть нічого, я все одно його люблю.

Шолом злегка мотнув головою, проганяючи давнє видіння, і звернувся до Голде:

– Люба, я хочу бути похованим в Єгупеці.

– Навіщо краєш душу цими розмовами. Не хочу чути про смерть, – Голде відсунула садовий стілець та важко на нього присіла.

– Мені виповнилося п'ятдесят сім, як батькові, коли він пішов. Я все життя боявся цієї дати. Тож те, що має статися, неодмінно станеться.

¹⁸ В часи Шолом-Алейхема євреї мали право селитися лишень у визначених районах Києва, крім того він пережив єврейські погроми й саме через це був змушений емігрувати.

Шолом зціпив зуби, підвівся, спершись на дружину, яка поспішила йому на допомогу й тяжко ступаючи зайшов в дім. Вітер востаннє розкуйовдив його волосся, перегорнув сторінку незакінченого роману, так і не дізнавшись ким був «таємний незнайомиць», й полетів здійснити куряву на брукованих вулицях Нью-Йорка.

Оповідання написано на основі реальних подій, які описані в чисельних джерелах.

2021 рік

Дім Рози

Терпкий зелений чай викристалізовував свідомість, стирав звичну пелену пустих переживань та зайвих рефлексій. Я спостерігала за Євою, яка граційно жонглювала ложками та розставляла тарілки. Коли вона нахилилася, сукня натягувалася на міцних широких стегнах. Єва завжди ходила вдома в сукнях. Дивна звичка, яка змушувала мене зміщувати фокус сприйняття й переглядати звичні настанови. Я з дитинства засвоїла: вдома мусиш вдягатися спортивно. Носить щось таке, чого не шкода забруднити, щось, у чому однаково зручно мити підлогу, стрибати на табуретку, дістаючи пил із високих полиць і, взагалі, не тривожитися, що тобі — бійцю за чистоту та ідеальний лад, щось стане на заваді.

Єва не вирізнялася практичністю. Вдома насолоджувалася, розслаблялася, збирала себе до купи, щоби наступного дня знову вирушити завойовувати Київ. Справою підкорення столиці займалися її пращури, і тепер вона — гідна дочка свого народу, впевнено йшла їхніми шляхом.

Єва відсьорбнула чай і промовила низьким оксамитовим голосом, від якого запалало не одне чоловіче серце:

— Роза повернулася. Учора чула її кроки.

— Ти впевнена? — мені не вдалося приховати скепсис.

Але вона не зважала, заглиблена у власні думки вела далі:

— Пам'ятаєш, як було в цій квартирі? — кивнула в бік просторої вітальні, суміщеної з кухнею.

До шикарного ремонту, у який вклався її колишній чоловік, квартира мала кепський

вигляд: скрипучі мостини, обдерті двері, фарба, на яких спучилася та звисала друзками, старі розхитані меблі, полчища тарганів, що гуляли кухнею, немов Бродвеєм, і панівний затхлий запах старих речей.

Колись квартира належала Розі, прабабці Єви, дивовижній жінці, яка зуміла прожити до сімдесяти п'яти років, знаючи лише одну мову — їдиш. На початку століття єврейська громада Києва була настільки численною, що зайняла Поділ та кілька інших, менш престижних районів, і не потребувала контактів з іновірцями.

Чоловік Розі служив чиновником у земській управі й за вислугу отримав квартиру на Кудрявському узвозі. Звідти за пів години можна було дістатися Подолу, але Роза вважала, що її позбавили рідної домівки. Вона настільки болісно переживала переїзд, що запиляла нещасного

чоловіка до виразки шлунку, від якої він помер невдовзі.

У часи Другої Світової війни єдина донька Рози, акторка виїхала на гастролі на Північ Росії. Це врятувало її від геноциду, а от, як вдалося вижити Розі, моя подруга, від якої я колись почула цю історію, не знала.

— І що ти з цим роби́тимеш? — я уда́ла, що вірю в приви́да прабабу́сі.

Єва запустила пальці в густі чорні кучері та нервово почухала потилицю.

— Не знаю. Мені страшно.

Єва перекинула ногу на ногу, із сумом поглянула на пусту пачку цигарок та відсърбнула чай:

— Ремонт уже зашарпався. Он тріщина на тинькуванні, над стільницею відпадає плитка, у коридорі шпалери здулися. Я знаю, що душа Рози — завжди жила тут. Коли ми з чоловіком усе

перепланували та привели до ладу, вона сховалася, а тепер почала знову з'являтися.

Висока стеля, товсті, немов у панському маєтку, стіни, вікна-арки з метровими підвіконнями, чинність та надійність, якої не вистачає картонним будиночкам сучасності, тут панувала скрізь. Було не складно повірити, що в цих стінах оселилася душа жінки, яка не знайшла спокою.

За розмовами та чаєм, не помітили, як сплив час. Мені не ніяк не вдавалося попроситися з Євою. З'явилося дивне відчуття, ніби щось тримає. Нарешті вирвалася в прохолодний серпневий вечір та закинула голову, шукаючи зірки. Але їх засліпили яскраві вуличні ліхтарі. Місто готувалося до сну. Коли я підійшла до машини, то виявила, що її наглухо заблокував якийсь мажор автомобілем, схожим на

бронетранспортер. Я вилаялася та озирнулася. На пустій вулиці не було від кого чекати допомоги.

Тричі обійшовши навкруг чужого автомобіля, немов навколо казкової хатинки, у пошуку підказки, як діяти, я змирилася й повернулася до Єви. Ми ще випили чаю та вклялися спати. Я зайняла диван у вітальні та вмостилася сподіваючись на довгоочікуваний відпочинок.

Серед ночі світло місяця нахабно проникло крізь нещільно затулені порт'єри й торкнулося моїх очей. Я прокинулася, закліпала і спробувала зміститися вбік. Почулося легке шарудіння, ніби на підлогу просипався пісок. Підвелася спершись на лікті й побачила, що Єва в білій нічній сорочці стоїть поряд із каміном, — вдалою імітацією з вбудованим електронагрівачем, і сама дивовижно

схожа на імітацію. Зробилося моторошно. Щоб опанувати ситуацію, я спитала:

— Єва, чому не спиш?

Вона мовчала, не змінюючи пози. Мені здалося, що всі мої кістки водночас вкрилися інієм. У ту мить я надбала десяток перших сивих волосин.

— З ким ти говориш? — зі спальні вийшла заспана Єва в пухнастій піжамі з ведмедиками.

Коли я перевела погляд на камін, виявилось, що фігура в сорочці зникла. Лише порт'єра злегка погойдувалася, хоча я пам'ятала, що закривала хвірточку.

Я дивилася на Єву, збираючись із думками. Вона сіла на краєчок дивану, випромінюючи тепло щойно осиротілого ліжка.

— Чому камін розташований не симетрично відносно вікон? — стіна, до якої він кріпився, містила два вікна. Він стояв між ними, але не

рівно, а зі зміщенням вліво. Ця неправильність давно напружувала мою перфекціоністку натуру, а в цей момент перетворилася на питання вселенського значення.

— Ти не можеш заснути через криво встановлений камін? Насмішила. На тій стіні постійно відвалювалося тинькування. Ми тричі перетягували наново, а тоді замучилися й затулили діру муляжем каміну. Тоді здавалося, що це дуже стильна деталь інтер'єру.

Наступний тиждень я не мала спокою. Якщо Роза показала мені, то, напевне, щось хотіла сказати. Роздуми провокували ще більше запитань. Як Роза вижила в окупованому Києві? Чому не може спочити з миром? І чи не хотіла підказати, що тинькування на стіні між вікнами,

відпадає не даремно, Як науковець я знала, що всі відповіді містяться в архівах. Тож щойно з'явився вільний день, попрямувала до бібліотеки Вернадського. Сіра, схожа на фоліант, будівля зустріла знайомим запахом тонких пожовклих сторінок, висохлого в палітурках клею, дешевої кави та пиріжків, якими я марила аспіранткою, а зараз не стала б їсти, навіть, якби це була єдина їжа у світі.

Зізнатися, я приходила туди востаннє п'ять років назад, коли писала дисертацію, але відчуття не змінилися. Здавалося, що переступала цей поріг учора. Ті ж зачовгані червоні килими, ті ж бібліотекарки невизначеного віку в сірих костюмах, ті ж мармурові сходи з пафосними балясинами, і ті ж довгі години очікування замовлення з архіву.

Щоразу простягаючи мені новий стос документів, бібліотекарка з подивом позирала

крізь товсті скельця. Я обережно брала ті підшивки та йшла до пустої зали. Там, загубившись між товстих колон, вивчала свідчення трагічної долі людей, які жили колись, раділи, кохали, сподівалися й були розстріляні в останні дні вересня 1941 року. Копирсаючись в архівних документах та свідченнях про долю жертв Бабиного Яру, я намагалася знайти згадки про Розу. Мені здавалося, що зрозумівши, як вона вижила під час німецької окупації, зможу знайти причину її неспокою.

У своїх пошуках я дізналася, що серед розстріляних були не лише євреї, ще сінти, роми, військовополонені, українські патріоти. 27 вересня по Києву розвісили оголошення, у яких наказували євреям з'явитися на ріг Дегтярівської та Мельникова з речами та документами.

До цього НКВД використовувало Бабин Яр, як зручне місце для страти, і німці перейняли

«корисний досвід попередників». Крутий яр позбавляв від необхідності копати глибокі могили для свіжих трупів. Зараз там охайний парк із лавицями, стежками, клумбами та спортивним майданчиком і пам'ятник худенькій дівчинці, навічно застиглій в оточенні зламаних іграшок. Він — німе нагадування, що жорстокість звичайна для гомо сапієнсів річ. Приречених розстрілював не Гітлер. Підіймали по команді рушниці прості солдати, які мали батьків, дітей та люблячих дружин, гарно ставилися до бродячих собак і могли поділитися обідом із жебраком. Вони стріляли в людей, які схиливши голови покірно підходили до прірви. Ця чітко та методично спланована операція вражала масштабністю. Діловий підхід до винищення п'ятдесяти тисяч людей не залишав місця переживанням. А мозок відмовлявся вірити в цю реальність.

Вчитуючись у документи, я хотіла заплакати, розчинити в сльозах відчуття безнадії, але не могла. Ніби остовпіла та втратила це вміння. Оплакуючи одного, змиваємо біль, але де взяти стільки сліз, щоб оплакати цілий народ? Тож кліпаючи пересохлими очима, читала, переглядала документи та шукала Розу Розенцвейг.

Нарешті мені до рук потрапили списки розстріляних, де поряд з іншими, значилося її ім'я. Але відповіді на питання, як сталося, що вона прожила після Бабиного Яру ще понад тридцять років і не може спочити з миром дотепер, не знайшлося.

Коли прибиральниця почала промовисто грюкати відрами, я здала книги та документи й вийшла надвір. На паркування самотньо чекало авто. Я сіла, повернула ключ. На мить мені здалося, що перед автомобілем стоїть жінка з

довгими темними кучерами та схвально мені усміхається. Наступної секунди видіння розчинилося в яскравих вогниках кондитерської фабрики, яка колись звалася на честь творця «Капіталу» Карла Маркса, а зараз носить ім'я власника.

Єва зустріла мене на порозі. Вона здивовано підняла густі чорні брови, коли я з гуркотом звалила їй під ноги важку спортивну сумку.

— Що це?

— Перфоратор.

Кавові очі Єви округлилися, на устах промайнула розгублена усмішка. Вона підняла сумку і з повагою глянула на мене, зважуючи її в руках.

— Ти вмієш із ним поводитися?

— Ні, — чесно зізналася, знизуючи плечима.
— Пригости мене чимось гарячим, і я все тобі поясню.

Я розповіла Єві про зустріч із привидам, про мій пошук і про здогадку, яка не давала спокою. Вона спробувала чинити супротив, але виглядало невпевнено. Користуючись тим, що Єва засумнівалася, я рішуче попрямувала до каміна й упершись двома руками посунула його в бік.

Пляма, яку приховали, виглядала жахливо. Усе тинькування лежало долі. Ми споглядали коряву цегляну кладку. Єва принесла газети, які розіслали на підлозі. Я одягнула позичені в чоловіка захисні окуляри. Узяла до рук перфоратор, міцно обхопила ручку та вперла бойок між двох цеглин, у найбільший люз. На секунду відчула сумнів. Натиснула кнопку й інструмент вдарив по шву. Полетіла пилюка, але я тримала щосили й біла... біла... біла. Коли

зупинилася, сходила до сумки по невеличкий ломик, просунула його якомога глибше та навантажила. На газету з гуркотом вивалилися відразу кілька цеглин.

— Чому ти не чоловік, я б вийшла за тебе заміж, — Єва торкнулася мого плеча.

— Ти бачиш, що там порожнеча? Зараз вдарю ще по цих крайніх цеглинах і дізнаємося, що тут сховано, — було приємно відчувати себе сильною та вправною.

За п'ятнадцять хвилин вдалося роздобати чималу діру. Цеглини, ніби вибиті зуби, лежали на старій газеті. З одного боку вони були закопчені.

— Схоже, що в дореволюційні часи тут була грубка, а тоді її замурували. У мене брудні руки, присвіти телефоном.

Єва слухняно піднесла телефон до темної діри й ми побачили порожнину, на дні якої ховалося

щось, схоже на велику цеглину. Я просунула руку, обхопила та витягнула це назовні. Шкіра до плеча замастилася жирною густою сажею.

Предмет був замотаний у брудну затрушену порохом ганчірку. Єва, здавалося, припинила дихати. Я відійшла в бік і завмерла спостерігаючи. Вона стала навколішки, поклала предмет на газету й обережно, немов святиню, розгорнула стару струхлу мішковину. Ми побачили різьблену дерев'яну скриньку.

Єва обережно підняла віко. Нас не засліпив блиск діамантів, там їх не було. Пожовклий, з вицвілою маркою, перед нами лежав конверт. Під ним стара, у тисненому переплетенні з золотою інкрустацією книга, яку Єва обережно відклала в бік. Конверт відкрила.

Я побігла до ванни, щоби змити сажу та бруд із рук, мені кортіло торкнутися тих речей.

— Що там?! — нетерпляче вигукувала, намагаючись перекричати звук води.

— Це якийсь лист.

— Читай уже, несила чекати, — я прудко прибігла та заглянула через плече подруги. Звичайний листочок у лінійку списаний дивними літерами.

— Чорт, — не стрималася, а Єва тільки пхикнула. — Це їдиш?

— Напевне. І книга на ньому написана, думаю це — Тора.

Ми стояли поряд роздовбаної стіни, дивилися на знайдений скарб і кліпали очима, немов ляльки, не тямлячи, як діяти далі.

— Знаєш когось здатного це прочитати? — Єва мала широке коло спілкування, і часом вміла здивувати своїми друзями. Але цього разу розгубилася.

— Я не підтримую контактів з ортодоксальними громадами, — розвела руками.

— Колись спробувала вчити іврит, проте витримала лише місяць.

— Тоді нам потрібно знайти місце, де є люди, які зможуть це прочитати.

Через пів години ми дійшли до вулиці Щекавицької. Вона виглядала сучасно — високі доглянуті будинки, запарковані на узбіччях автомобілі, охайні клумби й Велика Хоральна синагога. Її стіни, кольору стриманого бардо, фасад із колонами, барельєфами та круглою банею над парадним входом, вибивалися з канонічного стилю, притаманного цим спорудам. Вона розташовувалась у колишньому особняку Гесселя Розенберга.

Ми несміливо піднялися широкими сходами та смикнули ручку високих респектабельних дверей. Зачинено. Поглянули одна на одну розгублено й за спиною почули хриплий голос зі специфічною трохи гаркавою вимовою.

— Ви щось хотіли, шановні?

У Єві рабин відразу пізнав свою. Його обличчя виражало докір та розуміння водночас, коли переводив на неї погляд. До мене поставився насторожено, але не прогнав, тож я вирішила не перейматися.

Ми сиділи в кімнаті, що слугувала кабінетом і збиваючись пояснювали причину нашого візиту. Він слухав, підтакував та вглядався в наші обличчя прищуреними очима, які зблискували графітовими зіницями. Єва простягнула книгу,

яку він уважно оглянув, понюхав і нарешті відгорнув першу сторінку.

— Так, так, — прицмокнув язиком та поправив окуляри в тонкій оправі. — Це — печатка нашої Подільської синагоги. Ось бачите обриси будівлі, в якій перебуваємо.

Ми одночасно вступилися в розпливчатий брудно-блакитно силует, який нагадував вицвіле татуювання.

Рабин узяв конверт, обережно витягнув лист і почав читати. Крючкуватий ніс рухався, коли він пробігав поглядом рядки. Кілька разів підтакував сам до себе, морщився та поправляв ярмулку. Закінчивши обережно відклав вбік пожовклий аркуш.

— Ви праві, це — їдиш, але застарілий варіант. Мені не всі слова знайомі. Спробую переповісти те, що зрозумів із цього листа.

Ми закивали головами, немов собачки, яких ставлять на торпеду водії маршруток.

— Це написала жінка, на ім'я Роза. Коли німці окупували Київ, тодішній рабин роздав усім членам громади скарби на збереження. Він розсудив, що такий розподіл дозволить врятувати, бодай, щось. Розі дісталася Тора, — зробив паузу. — І вона просить її повернути.

Я помітила, як Єва смикнулася, ніби хотіла схопити і сховати книгу. Ледве вловима усмішка пробігла обличчям рабина. Він продовжив розповідь.

Перед нами постала картина страшного далекого ранку. Роза прочитала оголошення на стовпі, прибрала у квартирі та склавши невеличку валізу, попрямувала на Лук'янівку. Розуміла, що німці — вороги, але повідомлення, що необхідно взяти речі її заспокоїло, бо натякало на депортацію. Останнім часом євреям важко

доводилося в окупованому Києві. Постійно ставалися погроми та побиття, тож виїхати, здавалося не найгіршим варіантом.

Прізвище, ім'я та дату народження Розі стриманий блондин записав у блокнот. Наказав залишити на купі речі та кивнув рукою в бік колони, яка вишикувалась, чекаючи команди. Коли їх набралася сотня, замикальний скомандував: «Шнеле», — і вони, немов гусенята, ціпком попрямували до яру, над яким гриміла парадна музика. Раптово крізь мелодію пробився гул пострілів і колона перелякано спинилася. Роза починала усвідомлювати, що відбувається. Знову пролунали постріли.

Останні сумніви зникли. «Чому ніхто не чинить супротив? — промайнула думка, — Чому всі йдуть, як агнці на заклання? Німці озброєні, але нас багато, дуже багато. Нехай жінки, чому чоловіки нічого не роблять? Коли б усі одночасно

накинулися на солдатів, то частина б загинула, але решта могла б врятуватися».

Ніби почувши її думки, одна з жінок крикнула: «Нас розстріляють, тікаймо!» — але ніхто не порушив строю. Підійшов охоронець, показано прицілився та вистрелив їй у голову. В один момент кілька десятків жінок із несамовитим вереском накинулися на нього, повиснули на руках, вчепилися у волосся, дерли одяг, впивалися нігтями в шкіру. Це тривало секунди. Пролунала кулеметна черга, і Роза відчула, як падає.

Коли жіночий бунт придушили, тіла звалили на купу обабіч дороги. Роза, привалена трупами, пролежала добу. Перемерзла, кілька разів обмочилася, але в ній прокинулася незнищенна жага життя. Коли розстріли припинилися, вона, дочекавшись ночі, виповзла з-під заляканих тіл. Їй вдалося непоміченою вибратися з гаю й

дістатися будинку колишньої клієнтки. До війни Роза шила вишукану білизну на замовлення. Та жінка її сховала.

Рабин змінив тон оповіді, і я поступово оговталася від раптового видіння.

— Душа твоєї прабабці, — глянув на Єву, спустивши окуляри, — Прагне повернути борги.

— Добре, це — ваше. — Єва видохнула, й опустивши очі додолу, двома пальцями посунула до нього книгу.

Рабин неочікувано підморгнув:

— Роза залишила тобі подарунок, повертайся та пошукай уважно.

Глибше в схованці, під слідами попелу та бруду, ми відкопали замотані в рядно прикраси і

срібну мінору. Стіну відремонтували й із того часу Роза більше не являлася.

Минуло майже шість років. Я часом згадую ту історію й починаю сумніватися, чи бачила Розу насправді, чи то був сон, нав'язаний попередньою розмовою. І чи тільки старий борг тримав її стільки років поряд Єви, чи, може, це було щось важливіше — бажання передати історію та нагадати онуці, ким вона є.

2021 рік

Шкільна подруга

Скуловатова О. Шкільна подруга / Скуловатова О. // Сестра таланта. Вісник Міжнародного літературного конкурсу з нагоди 75 ліття А. Крима. Склянка часу, 2021, с. 293-298.

Ненавиджу зустрічі однокласників. Це якийсь дивний атавізм, не вміння, чи не бажання відпустити минуле. Тому, скільки б мене не запрошували, я неодмінно знаходжу причину уникнути цього гнітючого зібрання. Споглядання чужих зморшок та підтоптаних часом життів, заняття цікаве для короткозорих, чи мазохістів. Перші не в змозі розгледіти змін, а другим у кайф роз'ятрювати рани й повертатися на затоптані кола переживань.

Тому, коли зателефонувала шкільна подруга Лариса, я знайшла тисячу причин, чому не зможу зустрітися. І мої маневри вдалися б, проте прозвучала фраза, яка примусила погодитись.

Ми розмістилися за столиком літнього кафе й чекали замовлення. Я з цікавістю вивчала її обличчя. Воно втратило ніжні обриси, притаманні юності, стало виразнішим, риси загострилися. Лариса увійшла в той вік, коли краса, як така, відходить на другий план, стає важливою доглянутість та вміння себе подати.

Я в загальних рисах розповіла про своє життя, і розмова непомітно перейшла до неї.

— Ти пам'ятаєш мого чоловіка? Андрія.

Звісно я пам'ятала. Таких не забувають: широкі плечі, вузька талія, високий зріст, темне густе волосся та очі, які змушують потуплювати погляд. Варто було Андрію заговорити, як моє серце починало відбивати чечітку, щоки палати, а мова перетворювалася на уривчасте бекання. Сказати щось розумне не вистачало сил,

здавалося вичавлювати лише дурнувате хіхікання. А коли він зникав із поля зору, залишалося внутрішнє тремтіння та злість на себе за безглузду поведінку. Проте Лариса з ним впоралася і швидко присвоїла шляхом законного шлюбу. Усі дівчата нашого класу їй заздрили. Але зараз вона не виглядала, як жінка, яка осідлала синю птаху, та птаха виявилася павичем.

Не чекаючи на відповідь, Лариса вела далі:

— Ми прожили разом п'ятнадцять років, виростили дитину й закрили всі гештальти подружнього життя.

— Невже розлучилися?

— Поки ні. Але це вже не має значення, — Лариса зам'ялася.

— То що сталося? Розповідай, раз почала.

— Ти ж знаєш, він у мене перший, — поринула у власні думки, — і здавалося єдиний назавжди. Закохана, я ловила найменші порухи

його бажань, милувалася кожним кроком, почувалася шалено щасливою. Обшарпана однокімнатна квартира, яку орендували на околицях, стала раєм, — Лариса перевела подих, і в її голосі прозвучали ділові ноти: — після весілля я завагітніла та засіла в декреті.

— Погано уявляю тебе домогосподаркою.

— Довелося вчитися варити борщі та смажити м'ясо. Пам'ятаєш, я не терпіла кухню, але з часом втягнулася й це, здається, мені подобалося. Альбіна часто хворіла, тож доводилося постійно ходити по лікарнях. Андрій поступово будував кар'єру, а згодом влаштувався на гарну роботу, і наші доходи зросли. Спершу ми купили квартиру, потім назбирали й на будинок. Я займалася ремонтами та облаштуванням. Він не вмів розв'язувати практичні питання, — вичавила вичавила втомлену усмішку, — тож усім займалася я. Підрядники, рахунки, будівельні

матеріали, проєкти, всяке доводилось робити, проте дім став таким, як ми мріяли.

— Схоже на картину ідеального життя.

— Я теж так думала. Провела ці роки в щасливому забутті. Альбіна піросла й перетворилася на самостійну дівчинку, а Андрій очолив відділ. Тоді я прийшла до нього і сказала: «В нас є все, і головне — час, щоб народити ще одну дитину».

Лариса закусила губу. Обличчям пересмикнув больовий спазм. Воно зробилося асиметричним та непривабливим. До нас підійшов офіціант, і ми перемкнулася на тарілки, які він красиво розташував на столі. Коли зник, продовжила:

— Андрій сказав, що одної дитини вистачить, а якщо мені нудно, то можу нарешті почати розвиватися. Уяви, я присвятила життя йому та доньці, і тепер він заявляв, що я не розвинута. Наш шлюб розвалювався, як Союз після путчу.

Ми_віддалилися. Не мали спільних інтересів, бажань, лише майно та дитину. Андрій вважав, що пішов далеко, а я сиджу, за його словами: «Як квочка на старті».

— Розумію, — я розрізала шніцель.

Лариса навіть не торкнулася їжі, заглиблена в темні липкі думки.

— Я наважилась не відразу. Спершу мучилася, думала, шукала підтримки в друзів, але чим довше в цьому борсалася, тим зрозуміліше ставало — потрібно все змінити.

— І що ти зробила?

— Не повіриш, — Лариса відкинулася на спинку стільця і вперше за вечір щиро усміхнулася. Я згадала, якою вона була в школі, як часто сміялась, і як хлопці ходили слідом у надії спіймати бодай погляд з-під густих вій.

— То що?

— Я влаштувалася перекладачем на круїзний лайнер.

— Не може бути. Це жарт? Ти ж не любила подорожей.

— Знаєш, який світ цікавий. Я бачила тюленів на півночі Данії, Пізанську вежу, Ейфелеву башту, Атлантичний океан. Він не такий, як море, потужніший, немов живий. Коли стоїш на березі й дивишся на хвилі, розумієш, якою нестримною буває стихія й на скільки ми тимчасові на цій планеті. За ці кілька років я пережила більше, ніж за все життя.

— Але як твої рідні?

— Я приїжджаю раз на пів року, щоби побачити Альбіну.

— А чоловік?

— Удає, що в нас усе добре, а сам завів кралю. Я поставила жучок у його машину і вичислила до кого зачистив. Тепер споглядаю у ФБ, як вона

сидить біля річки за моїм розкладним столиком, п'є каву з моєї філіжанки, красиво викладає мої серветки.

Я мимоволі видала власні почуття, бо обличчя Лариси змінилося, ніби вмить постаріло. Зникла школярка, і на сцену вийшла розчарована жінка.

— Але тебе немає у ФБ.

— Є, — вона криво посміхнулася, — я там інкогніто.

— І хто ж та жінка? — певно, у моєму голосі з'явилися ноти, які насторожили Ларису.

Вона заглянула в очі:

— Ти її знаєш, — зробила паузу, — твоя сусідка Марина.

— Це не можливо.

— Можливо. І мені дивно, що ти не помітила, як Андрій щодня привозить її додому.

Я відчула, що щоки стають, як підшва лабутенів.

— Вибач. Я бачила їх кілька разів. Але подумала, що то випадковість. Якби ж я знала.

— Та не переймайся, — Лариса заспокійливо погладила мою руку. — Це вже не має значення. Післязавтра повертаюся на роботу. Пливемо в Антарктиду. Уже не терпиться зустрітися з пінгвінами та китами.

— Ти ще кохаєш Андрія?

Я зазирнула в її обличчя, намагаючись прочитати те, що сховано за маскою смирення.

— Не знаю. Відчуваю розчарування, образу, біль. Мені шкода сил вкладених у будинок, зруйнованого шлюбу та Альбіни. Але почуття померли.

Ми ще трохи поговорили й розійшлися, обнявшись та домовившись зустрітися, коли вона повернеться.

Вдома я скинула запис із диктофона на ноутбук та прокрутила його ще раз. Вирізала шматок, де Лариса говорить про свої почуття до Андрія, та відправила йому. Набрала повідомлення: «Сьогодні зустрілася з твоєю дружиною. Вона думає, що в тебе роман із Мариною. Розповідала про ваш шлюб. Коли я спитала, чи кохає тебе, сказала ось таке. Послухай запис. Думаю, вона готова до розлучення». Перечитала та додала: «Цілую, коханий, і з нетерпінням чекаю на зустріч».

Коли Лариса вийшла заміж за Андрія — це був найгірший день мого життя. Армагедон юнацьких мрій. Я пішла на весілля, танцювала, сміялася, і заливалася сльозами, сховавшись на курилці за рестораном. Їхня родина постійно перебувала під моїм наглядом. Я двічі вийшла заміж, але не випустила їх із поля зору.

Одного разу випадково зустріла Андрія на вулиці. Розговорилися. Я вже не була дурепою, яка від погляду карих очей губиться, хіхікає й не може вичавити бодай слова. Мала досвід заступника директора великої компанії, десяток відвіданих країн, роки психотерапії, занять сальсою та цигун. Мій новий образ справив на нього враження. Спілкуючись, незчулися, як опинилися за столиком вуличної кав'ярні. Проговорили до закриття.

Я посприяла, щоб Андрій перейшов у філіал нашої компанії, а згодом очолив там відділ.

Поступово стосунки з дружніх, стали близькими. Але я відчувала, що він кохає Ларису, тому поступово навіювала думку, що вона відстала, не розвинена, не гідна його. Виявляється — це справило потрібний ефект.

Коли я дізналася, що вона вирішила кинути все й податися на роботу в Європу, то зрозуміла,

що переможу. Але Лариса була кращою ученицею класу, і надурити її не легко. Я спрогнозувала, що вона стежитиме за Андрієм. Тож створила «підставну коханку» — мою сусідку Марину. Ми з Андрієм узяли її кілька разів на пікнік, і таким чином я отримала світлина. Створила їй профіль у ФБ і відвела підозри.

Тепер Лариса відкрилася і я можу продовжити гру. Навіювати «потрібні думки» не лише Андрію, а і його дружині. Хоча, останні місяці все частіше відчуваю сумнів, чи потрібен мені чоловік неспроможний розгледіти справжню відданість у жінці. У такі моменти приходить відчуття, що в цій гонитві за примарою, втратила щось важливе. І я вкотре заздрю Ларисі, хочу все кинути, і як вона, податися світ за очі на побачення з китами.

2020 рік

Шановний читачу, якщо Ви опинилися на цій сторінці, значить мої оповідання зачепили. Тож буду рада читати Ваші відгуки. Також ви можете знайти мене у соцмережах Skulovatova Olena.